A LELKIPÁSZTOR

Az Evangélikus Teológiai Akadémia Könyvtára

1944. OKTÓBER HÓ XX. ÉVFOLYAM 10. SZÁM

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

Felelős szerkesztő és kiadó: MOLITÓRISZ JÁNOS. Szerkesztőbizottság: D. KAPI BÉLA elnöklete alatt: TÚRÓCZY ZOLTÁN, KEMÉNY LAJOS, JÁROSI ANDOR. — Megjelenik minden hónap elején. — Előfizetési ára egy évre 22 pengő, vallástanító lelkészeknek és lévitáknak 15, segédlelkészeknek és theologusoknak 13 pengő. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Celldömölk, Ostffy-tér 7. — Postacsekkszámla: 11.576. — Telefon: 80.

A mi irgalmas szamaritánusunk.

Lukács 10, 30—37.

1. Jeruzsálemet régen a béke városának hívták. Itt élt az az ember, akiről az Úr Jézus elmondta ezt a történetet.

Valami hajtotta: el innen! Elég volt Isten béke-városából! Talán a vágyak, az elégedetlenség kergették Jerikó felé. Pedig az odavezető út nagyon veszélyes volt. A sűrű bozótok közt kanyargó úton napirenden volt a rablás, gyilkolás. Ezért hívták régen a jerikói utat „véres út"-nak.

És amikor hátat fordított a béke városának, Isten városának, a véres úton rátámadtak, mindenét elvették s vére még véresebbé festette a hírhedt utat.

Jó ideje már annak, hogy ez a világ is így tett. Elpártolt Istentől: a pénzt imádta, üresen hagyta a templomot, nem kellett házában a biblia, gyűlölte a másik embert, mint pénz-vetélytársat. Észre sem vette, hogy már elmaradt rég mögötte az Isten városa, a béke földje s lába a véres úton viszi, ahol patakokban ömlik a vér, szülő a gyermekét, hitves a férjét, gyermekek az apjukat, emberek a házukat, városok százados műkincseket, tornyok haragokat, lelkek a nyugalmat veszítik el. Bizony, a véres út mindentől kifoszt.

Még ma is vannak olyan esztelenek, akik Istent hibáztatják emiatt. Hát tehet Ő arról, hogy hátat fordított Neki a világ? Hiába rázta meg, símogatta meg az embereket. Ő tehet arról, hogy a világ hosszú időn át gonoszságot, gyűlöletet vetett s most mindezt learatja? Tehetett a tékozló fiú atyja arról, hogy a fia otthagyta?

Lássuk meg bűnbánó szívvel, hogy mindnyájan okai vagyunk annak, hogy ez a világ Isten nélkül, egyedül elindult a jerikói véres úton. Ott kezdődött az elinduláshoz való hozzájárulásunk, amikor elfelejtettünk egyszer-másszor, aztán véglegesen is imádkozni. Amikor azt néztük, hogy nekem mim van s a másiknak mije van.

2. Ez a bűnbánat segít rajtunk. Felfelé kiáltás jön ki szánkon. Ha először nagyon halk is, mint azé a félholtra-gyilkolt emberé volt. Ezen is az segített, hogy nem tudva magán semmit segíteni, nyöszörgött. Egyideig hiába. Mert sem a hivatalos egyház, sem mások nem tudtak rajta segíteni, hisz ők is nyomorultak voltak. De aztán a végső szükségben megérkezett a segítség. Milyen nagy szeretettel karolta át! Nem tett szemrehányást, csak szerette és ápolta. Kissé fájdalmas volt még ez is: a seb érzékeny volt, de hozzányult, hogy minél előbb megérkezzék a gyógyulás.

Légy áldott, egyetlen irgalmas Samaritánusunk, hogy már útban vagy felénk! Nem érzi bűnbánó szíved, hogy már kinyujtotta a vérben fekvő világ felé mentő kezét Krisztus? Tudja, hogy mi magunkon képtelenek vagyunk segíteni. De Ő tud és akar segíteni. Pedig milyen rettenetessé torzult az arcunk! Milyen jó hinnünk, hogy minden nappal közelebb ér hozzánk.

3. Érezzük, hogy drága keze máris közöttünk van. Csak így lehet megérteni, hogy a véres úton is terem felebaráti szeretet. Debrecen mellett felépült a KIE „Fiúk falva" nevű tanyája, ahova elhagyott fiúkat gyüjtöttek össze. Az egésznek Szekeres Mihály titkár volt a lelke. Úgy szerették a fiúk. Egy éjjel a villám lángba borította az egészet. Szekeres titkár

Papok a Főpap előtt.

A békéltetés szolgálatában.

(II. Kor. 5, 18.)

11.

Buzgó várakozásunk és reményünk.

„Amaz én esengő várásom és reménységem szerint, hogy semmiben meg nem szégyenülök, hanem mint mindenkor, úgy most is, nagy bátorsággal fog magasztaltatni Krisztus az én testemben, akár életem, akár halálom által." Fil. lev. 1 : 20.

Pál fogoly Rómában. Élete mintha hajszálon függne. Nem tudja, melyik pillanatban fordul a kulcs a zárban és jön a császár követe, hogy meghozva halálos ítéletének hírét, elvigye a vesztőhelyre. Milyen gondolatok foglalták el Pál lelkét azokban a komoly pillanatokban? Megtudhatjuk ezt a Filippiben élő barátaihoz írt leveléből. Azt írja ebben a levélben, hogy buzgó várása és reménysége, hogy *semmiben meg nem szégyenül, hanem mindenkor, úgy most is, nagy bátorsággal fog magasztaltatni Krisztus az ő testében, akár élete, akár halála által.*

Ezek a szavak feltárják előttünk e nagy apostol szívének ablakát. Megmutatják nekünk azt, hogy mi volt az a nagy cél, melyért dolgozott, mi volt munkájának és fáradságának gyümölcse, mire leginkább vágyott. Ezt megmutatják ezek a szavak: *csakhogy Krisztus dicsőíttessék.* Reggel, mikor felkelt és új napot kezdett, bizonyosan így sóhajtott fel: bárcsak ma is Krisztus dicsőíttetne meg rajtam keresztül. Mikor útra készült, bizonyosan felszerelését vizsgálva így gondolkozott: bárcsak Krisztus dicsőíttetne meg ezen az igehirdetői utamon is. És mikor felállt, hogy nagy tömeg előtt beszéljen ismét, minden bizonnyal csendesen így imádkozott: óh Uram Jézusom, bárcsak Te magasztaltatnál fel szavaim által.

De mit gondolt akkor, mikor minden a megfordítottját mutatta? Mit gondolt akkor, mikor elfogták, mikor megbilincselték összekötve az őt őrző katonával, mikor nem beszélhetett többé nagy tömegeknek, mikor nem dicsőíthette meg Krisztust? Min gondolkodott akkor, mikor úgy látszott, hogy élet helyett a halál lesz osztályrészévé? Nemde különösen akkor imádkozott így: bárcsak Te, Uram Krisztusom, magasztaltatnál fel bebörtönzésem által, vagy ha úgy akarod, halálom által is. És ami még csodálatosabb. Le is írja mindezt a szeretett Filippibelieknek, hogy így is történt minden: Tudtotokra akarom adni atyámfiai, hogy *az én dolgaim inkább előmenetelére lőnek az evangéliumnak.* Először is tért hódított az evangélium egy egészen új körben, egészen új helyen, ahova nem juthatott volna el másképen csak a fogságbajutása által. Így szól erről: a Krisztusban híressé lett az én fogságom a testőrség egész házában és minden mások előtt. (A finn fordítás így szól: a testőrség egész házában és minden mások előtt tudottá lett, hogy a Krisztusért vettettem fogságba. A ford.) Mikor Pál levele végén üdvözletet küld, ezt mondja: Köszöntenek titeket minden szentek, mindeneknek felette pedig a császár udvarából valók. Tehát az evangélium bejutott még a császár udvarába is. Krisztust dicsőítik most

még a birodalom központjában is. Ezért örült Pál. De örült ő még más miatt is. Ugyanis, ha az ő szája be is záratott, sok más száj ugyanakkor megnyittatott. „És többen az Úrban való atyafiak közül bízván az én fogságomban, nagyobb bátorsággal merik szólni az igét." Krisztus egyre inkább dicsőíttetik mind több és több szájon keresztül. Pál még azzal sem törődik, hogy „némelyek ugyan irígységből és versengésből is, de mások jóakaratból is hirdetik a Krisztust". Sőt „némelyek versengésből prédikálják a Krisztust, nem tiszta lélekkel, azt hivén, hogy fogságom nyomorúságait így megnevelik." „Mert mit mondjak? *Csakhogy minden módon, akár színből, akár szívből a Krisztus prédikáltatik!* És ennek én örülök, sőt örülni is fogok." Pál nem törődik egyáltalán semmit a maga szenvedéseivel, a saját dicsőségével, de még azt se bánja, hogy magasztalják-e, vagy megvetik. Csupán annak örül, hogy életén keresztül a Krisztus dicsőíttetik.

És mikor, talán igen közeli halálára gondol, csupán egy a vágya és buzgó reménye, hogy még halálán keresztül is a Krisztus dicsőíttessék. „De semmivel sem gondolok, még az én életem sem drága nékem, csakhogy elvégezhessem az én futásomat örömmel, és azt a szolgálatot, melyet vettem az Úr Jézustól, hogy bizonyságot tegyek az Isten kegyelmének evangéliumáról." Pál azt reméli, hogy Krisztus mind élete, mind halála által dicsőíttessék meg, mikor így szól: „Mert nékem az élet Krisztus és a meghalás nyereség."

Megtalálható-e ez a felfogás nálunk is a békéltetés szolgálatában dolgozóknál? Megvan-e nálunk is ugyanez a buzgó várakozás és reménység? Elfoglalta-e Krisztus úgy a mi lényünket, gondolatainkat és szívünket, hogy mi is elmondhatjuk: mert nékem az élet Krisztus? Vagy fontosabb-e saját kényelmünk, dicsőségünk, saját jólétünk és életünk? Meg tudunk-e mindezektől válni, mint értéktelenektől csak azért, hogy a Krisztus dicsőíttessék?

K. V. Tamminen esperes, Helsinki.
Fordította: *Molnár Rudolf.*

A dolgozó szobában.

A magyar evangélikus theológiai irodalom megújhodása.

Nemcsak az ősmagyar irodalomtörténeti emlékek és termékek felkutatása, feldolgozása és forráskiadásos közzététele alkotja napjainkban egyre fokozottabb szükségérzettől hajtva az irodalomtörténeti kutatómunkának egyik talán legfőbb feladatát, hanem evangélikus egyházi téren is mindjobban érvényesül, elsősorban talán mégis inkább a fiatalabb theológus nemzedék munkarendjében az az elv, hogy ne a külföldi, a maga nemében értékes theológiai irodalom újrakérődzésén koptassa el kezdeti lendületében még leginkább fogékony és romlatlan önmagatermelő elméjét és ne a ma annyira divatossá vált reformátori theológia külföldi képviselőinek theológiai-irodalmi újjászületési kísérletezéseit majmolja, hanem a magyar evangélikus theológiai irodalom megújhodását is az ad fontes elvének következetesen szilárd érvényesítésével igyekezzék ködös kezdetéből ki-

lendíteni és az egészséges fejlődés útján elindítani. Ez a követelés ma már közhellyé lett. Annak a legfontosabb szempontnak az érvényesítése vagy legalábbis meglátása azonban csak igen lassan kezd érvényesülni, hogy a lutheri orthodoxia feltétlen értékeit elismerve és ma is értékesítve, annak merev és szűk subáját kigombolva, a liberalizmusnak még ma is kísértő röpkeszárnyalású lebernyegeit alaposan megnyirbálva *merjünk magyar evangélikus theológiai irodalmat „teremteni"*. De úgy, hogy az ad fontes elve alapján csak Luthertól és ne annak sokszor bizony nagyon is epigonszerű csatlósaitól akarjunk mindenáron „tanulni". Az ebben a megállapításban meghúzódó ellentmondásnak én is tudatában vagyok s annak méregfogát azonnal kihúzhatjuk, ha hozzátesszük: Luthertól, annak munkáiból, tanításából, de a 16. és 17. századi magyar evangélikus reformátorok theológiai irodalmának felújításával, közvetítésével s így annak „újjászületésével"! Mert Luther, mint „fons", értelmetlen számunkra mindaddig, amíg az ő gondolatvilága nem tudott alakot ölteni a sajátosan magyar képzetrendszer és gondolatvilág nyelveszközében újjászületve a magyar lélek világképében is, vagyis amíg a magyar evangélikus theológusok a jellegzetesen magyar vallásos légkörnek és világnézetnek megfelelő többletet nem adták hozzá azáltal, hogy maguk is *„teremtenek"*, tehát vajudva szülnek! S ezt a munkát a magyar reformátorok a 16. és 17. században sokkal jobban el tudták és el is végezték, mint mi, akik nem tudunk valahogyan szabadulni bizonyos lényegünknek ellentmondó, beképzelt és belénkrögződött erőhiányérzettől kísérve és kísértve, megkötözve és megigézve más, gondolatvilágunktól merőben idegen rendszerektől. Ennek eredménye azután, hogy p. o. a bírálók nem hajlandók tudományos értékű theológiai kutatás eredményének elismerni annak a munkáját, aki nem a külföldi irodalom „alapos" átdolgozása, szorgalmas idézgetése és a vele folytatott elkeseredett vitatkozás sevégesehossza láncolatából kérődzi ki mondjuk száz könyv nyomán a százegyediket — magyar nyelven. Csak dilettáns egyháztörténészek vállalkozhatnak valamilyen magyar egyháztörténeti munkának a megírására és szaklapnak a megindítására olyképen, hogy először a külföldi „orientálódás" felett vitatkoznak, mert mégiscsak „illik" valamelyik „külföldi egyháztörténeti iskolához csatlakozni, hogy a tudományos jelleget megmentsük". Mindezt nemcsak elhibázottnak de bűnnek is tekintem a magyar gondolatvilággal szemben, mely sohasem tudja megemészteni azt a kenyeret, melyet tiszta krumpliból sütöttek és „Kartoffelpuffer"-nek neveznek. Így érthető meg többek között az az eléggé sajnálatos körülmény is, hogy a magyar reformátorok munkáit, imádságait, prédikációit nem ismerjük, vagy ha olvassuk is, értelmetlenül süketek vagyunk irántuk. Ez a magyarázata szerintem annak is, hogy evangélikus és református egyháztörténészek olyan hosszú ideig, sőt még ma is vitatkoznak azon, hogy p. o. Dévai Biró Mátyás lutheri vagy kálvinista tanokat hirdetett-e. Mert legtöbb theológusunk nemcsak a közben eltelt jónéhány évszázad időbeli távolság, de elsősorban a közben megváltozott — eltolódott, elromlott — magyar nyelvrendszer és gondolatvilág következtében sem tud beleilleszkedni a magyar reformátori theológia világába. Pedig mi sem bizonyítja világosabban, hogy mennyire él és ég bennünk, ha sokszor tudat alatt is, ennek a helyzetnek a fonáksága, mint az az örökös „irány"- és „iskola"-keresés, mely egész theológiai irodalmunkat jellemzi.

Keresi a formát, a jelrendszert és gondolatrendszert, melyben *magyarul* szólalna meg a keresztyénségnek minden igazsága. Sem a magyar theológusok, sem a magyar értelmiségnek „egyik" része sohasem tudott megpihenni a szépen és világosan, logikusan és dialektikusan rendezett idegen theológiai iskolák és irányok mellett, és — mondjuk ki férfias nyiltsággal! — a reformáció és ellenreformáció kora óta nem tudott rá maradandó hatást gyakorolni.

Mi magyar evangélikus értelmi ifjúság keressük, kutatjuk, várjuk és áhítozzuk a reformátori igazságok valóságos lecsapódását a mai magyar evangélikus irodalomban s ezért kérjük és elvárjuk, sőt a jövő érdekében követeljük a régi magyar reformátori irodalmi termékek forráskiadásos közrebocsátását, mert úgy érezzük és hisszük, hogy ezzel tartozunk nemcsak neki, hanem elsősorban magunknak és a jövőbe vetett reménységünknek!

Mindezzel távolról sem akarjuk megbántani és semmibevenni az elmult két évszázad lopva tengődő evangélikus theológiai irodalmának kétségtelen értékeit. Nem is akarunk mindent, mondjuk az ellenreformáció kora óta elburjánzott, idegen gondolkodású theológusok lelki gátlásainak a számlájára irni, akik igazán nem tehetnek arról, hogy se kinőni, se belenőni nem tudtak a magyar életbe, nyelvbe és világnézetbe és egyik szemükkel öntudatlanul és minden jóhiszeműségük ellenére is kifelé kacsintgattak. Hiszen sem lelkialkatuknál, sem az adott lehetőségeknél fogva nem adatott számukra más megoldás akkor, amikor a reformátori theológiával elveszítettük az eleven kapcsolatot és p. o. a magyar nyelv és kifejezésforma ősi tömörségét és minden keleti jellegzetességét csak Károli Gáspár bibliafordítása őrizgette s a legtöbben Gerock vizenyős és émelygős prédikációiból táplálkoztak legjobb esetben, vagy a Hegel-féle filozófiai rendszer indítására magyar földön halvaszületett ú. n. harmonizált „magyar" filozófiai rendszer mintájára mindenáron megvalósítandó protestáns unióval akarták az evangélikus egyház létét az állami elnyomással szemben biztosítani.

A másik oldalon nem akarjuk ezzel megtépázni a német, angol, holland, svéd és egyéb theológiai irodalom nagyszerűségét sem, de a magunk részéről valljuk, hogy az nekik megfelelő gondolatrendszerben élő, világképbe ágyazott keresztyén hittan s még a faji rokonság elismerése mellett is állítjuk, hogy p. o. a finn kegyességnek magyar földön kultusszá akaratoskodó propagálása is túllőtt a célon. Úgy vettem észre, hogy a finnek maguk is elmosolyodnak néha ezen az erőlködésen. Sokkal több eredője és összetevője van egy nép belülről fakadó életstílusának, semhogy azt figyelmen kívül hagyhatnánk! A magyar föld sohasem termel ki finnszerű rajongást (?), sem német imádságoskönyveket, sem angol keresztyénséget. *Ezen a földön csak a sajátosan magyarizű reformátori keresztyénségnek van létjogosultsága, jövője és magyar jövőt építenitudása!* Arra a kérdésre pedig, hogy az milyen, éppen a 16. és 17. századi magyar evangélikus theológiai irodalom felel, ha majd kiszédeleghet a kutatók kamráiból, falusi és városi padlásokról, elfelejtett és elhanyagolt könyvtárakból, fidibussá alacsonyított kéziratokból, poros polcokról és szekrényekből és lerázhatja magáról a mi hanyagságunk folytán rárakódott és beléjeivódott feledésport. *Ez a magyar evangélikus reformátori theológiai*

irodalom hitünk szerint ugyanolyan átütő erővel tudja majd megfogni imádságaival és énekeivel, prédikációival és értekezéseivel, ágendáival és magyar ritmusérzékével a 20. század magyar evangélikusait, mint tette azt születésének és virágzásának napjaiban!

Elsősorban azért, mert a magyar lelkialkatnak megfelelő nyelvezeten szólal meg és gondolatrendszerben mozog. Ezt közelebbről úgy jelölhetnénk meg, hogy nem absztraktumokban vergődik, hanem képekben él és szól, tehát realitás, életvalóság, élmény a tartalma. Az absztraktum mindig elhal a fogalomban és azért születik. A kép mindig az élmény konkretizálódása és kézzelfogható lecsapódása. A fogalom az elvont imponderabiliák absztrahálása, az élményből született kép pedig a konkrét élet valóságát szimbolizálja egyetemes élménykeltés igényével. A fogalmak tisztázására kényesen ügyelő s aközben absztraktumokban mozgó „theológia" és maga a nyelv is, világkép is, melyből szól, önmagáért van és „theológiai" marad, míg az élményt jelképesen feltáró, azt konkretizáló s így élményt kelteni akaró theológia a valós életben élő-mozgó emberekért van, saját konkrét élménye erejével azonos élményt ébresztve az olvasókban és hallgatókban. Tehát az életért van, mert abból nő ki. Nem lehet másként! Szólnia kell, pedig fogalmak hirtelenében nem is állanak rendelkezésére és nem is tudná egyelőre érthető fogalmi rendszerbe foglalni azt az élményt, mely belülről hajtja másokért. S mivel ez a magyar lelkiség nyelvvé, beszéddé, irodalommá és világnézetté formálódásának menete és mondhatnánk theológiai közlés iránya is, még akkor sem fogadhatjuk el analógiaként valamely idegen theológiai közlés menetét, főképen rendszerét, ha az történetesen szintén élményközlés akar lenni. Mert az élménytől sohasem különíthetem el az író és beszélő fizikai adottságait és azt az élettalajt, melyben benne gyökerezik s mely az élményt kiváltotta belőle. Ezért nem tudunk egy idegen theológai munkát maradéktalanul megérteni, még kevésbbé „híven" lefordítani. Ezért tehetjük még magát Luthert is mint forrást idézőjelek közé.

A magyar evangélikus theológiai irodalom megújhodása nem lehetséges tehát másképen, csak a sajátosan magyar jelrendszeralkotásnak megfelelően, tehát a konkrétumokban mozgó élményközlés útján s maga az élmény csak az élményközlő és hallgatóság valós életéből fakadhat. A legtöbb igehirdetésnek és theológiai munkának is főhibája, hogy szerzője műélményből (= mesterséges élményből) indul ki s így műélményt is kelt. Hiszen, ha az igehirdető nem az Isten igéjével való állandó kapcsolatból, s annak útmutatása mellett nem a teremtettség és elhivatottság állandó feszültségéből meríti és kapja is a helyes értelemben vett „vallásos élményt", hanem a kommentárok és prédikációk tömkelegét ragasztgatja és forrasztgatja össze objektiv szemlélőként, mintegy az igén és életen kívül és felül álló valaki, prédikációiba, akkor, ha beszélünk is élményről, ebben a szobalevegőben csak „műélmény" lehet és az is marad. De nem lehet más a hatása sem. Hiszen a szerző műélménye merőben elüt az olvasók és hallgatók lelkivilágát megmozgató valós élményektől és szerencsés esetben „röpke-élményt" hoz létre a tömegemberekben, a gyenge lelkivilágunkban, mely azonban csak ideig-óráig, pontosabban egy vasárnap időtartamáig él és másnap már halott. Egy alkalommal pálcát törtem a jelmezkeresztyénség fölött. Elsősorban azokra gondoltam itt, akik meg-

hajolnak a műélménykeltés fogásai előtt, de csak azért, hogy másnap már szélnekeresszék az élményt és megmaradjon nekik annak dagályos semmisége: a műkegyesség. A figyelmes és gondolkodó olvasó azonban kiérezte az ott mondottakból bizonyára azt is, hogy — ha hallgatólagosan — ítéletet mondtam azok felett is, akik saját műélményeikkel termelik ki a fenti műkegyességet, sokszor talán csak azért, hogy „sokatbeszélő" statisztikai kimutatással díszeleghessenek. Az ilyen műélménykeltésnek legkirívóbb példáin okulhatunk vagy bosszankodhatunk p. o. a nemzeti ünnepek vagy valamilyen fontosabb helyi esemény évfordulója alkalmával tartott ú. n. „igehirdetésekben". Mivel az igehirdető nem tartja ujját állandóan a magyar ember, a közösség, a magyar nép ütőerén, nem is tudhatja, hogy mi az, ami magyar evangélikus szempontból történelmi síkon döntő, azért nincs magyar evangélikus bűnélménye, azért nincs magyar népi élménye egyetemes vonatkozásban, s azért lesz élménye műélmény, élményközlése pedig frázisokba bukó „boroshordós" szónoklat, illő vagy illetlen valamelyik divatos politikus szájába, de távolról sem tud a hallgatóságban egyetemes érvényű magyar élményt kelteni, ha mégannyira gondolja is hitvallást tenni a magyarság mellett. Ez az „igehirdetés" hirdetése valaminek, ami talán nagyon is elcsépelt, de nem igeközlés a személyes magyar bűntudat egyetemes bűntudattá és a bűnbánat egyetemes bűnbánattá izmosodott, hirdetése formájában. Mert akkor p. o. nem más népeket szidna és mocskolna az oltár előtt azért a szerinte igazságtalan „felkoncolásért", mely Magyarországot a trianoni békekor érte, hanem *bűnbánatot tartana, mint magyar és bűnbánatot tartatna a hívekkel, mert magyarok és nem bűnbánó magyarok!* — Vagy ez is műélmény volna? Nem tagadom, hogy egyesek szemében gen. De nem azért, mintha a lelkük mélyén más élményük lenne a magyar sorsról, hanem a lényege szerint műélményes magyarságdomborítással elrontották igazi magyarságélményüket és most a szebbet is szépebbnek találják.

Ezért van szükségünk a magyar reformátorok analógiájára. Amint a tapasztalat mutatja, ma már nem tudunk az életből „élni" és meríteni élményeinket, hanem vagy kölcsönvesszük magát az élményt is az idegenektől, vagy elfogadjuk az absztraktumok fogalmi rendszerét, mely igazában sohasem lehet magyar. Hogy mennyire nem a mai valós életből táplálkozik és nem a magyar gondolkodásnak megfelelően nyer nyelvi lecsapódást is theológiai irodalmunk, azt mutatja többek között talán az is, hogy az ú. n. népi írók napjainkban ha nem is teljesen hitetlenek keresztyén szempontból, de legalábbis nagy hányadukban maradéktalanul siketek az evangéliumi-isteni igazságok iránt. Nem akarom e téren a felelősséget kizárólag az egyház rovására írni és nem akarok ezzel beleszántani Isten titkaiba sem. De az az érzésem, hogy theológiánk hatástalanságának egyik főoka: absztraktumokban, laikus nyelven „dogmákban" élve, nincs eleven élet-élményszerűsége egész evangélikus irodalmunknak és igehirdetésünknek. „Képtelenség" magyar észjárással, magyar lélekkel, magyar szívvel megérteni és elfogadni, mert „képtelen", „képnélküli", hiányzik belőle a kép, a szimbolum megelevenítő és teremtő ereje.

Legfőbb szükségszerűség mégis ott mutatkozik a reformátori irodalom tanulmányozásában, ahol az élmény maga megvan bennem, de nem „képes" megelevenedni a közlés irányában, értem ez alatt, jelképes formát

ölteni. Ezt a rádöbbenést tudományos munkánál az arról az élményről írt egyéb munkák is elvégezhetik, mégha azok másneműen tudatosították is maguknak az élményt, — de csak akkor, ha viszont belőlem nem hiányzik az élmény egyetemes magyar vonatkoztatásának a magyar életből kinövő jelképteremtésének a „képessége" és ösztönös akarása. Igazában azonban ezt a munkát is csak azok végezhetik el műélménykeltés veszélye nélkül, akik az én lelki alkatomnak megfelelő stílus- és jelképvilágban élnek, tartalmi szempontból ugyanazon az üdvtörténeti síkon mozognak. Tehát az élmény okozója és tartalma egyidőben ugyanaz. Csak ebben az esetben beszélhetünk igazi analógiáról, mely most felém fordulva átveszi az én élményem tudatosítását, de magának az élménynek a keletkezési mikéntjét és kifejezési formáját is, mert az élmény okozója és tartalma fedik egymást nálam és az analógiában.

Konkretizálva az elmondottakat: a magyar reformátorok élménye a mohácsi vész után az ember és nép bűnösségének a realitása, elsősorban önmagukban átélve. Tehát nem kívülállók és szenvtelen szemlélői vagy bírálói másoknak, hanem megítélői elsősorban önmaguknak. Hiszen bűnélményük is csak így keletkezhetik és nyerhet olyan intenzitást, hogy alakot, egyetemes magyar vonatkoztatást, képet, szimbolumot keres és talál, hogy másokat is önfelismerésre és sorstudatra tudjon indítani az analógia keretén belül. Előidézője pedig ennek az élménynek az a történelmi helyzet, mondhatjuk „üdvtörténeti sík", melybe a reformátor élete bele van ágyazva nemcsak testileg, hanem lelkileg-szellemileg és viszont. Az analógia eredménye mármost a mi oldalunkon, hogy bennünk is bűnélményt hoz létre, de mindig úgy, hogy egyúttal jelképezi és tudatosítja azt a konkrét életvalóságot is, melyben benne élünk. A magyar reformátori theológiai irodalom így vezet el bennünket az egyéni élményen keresztül az egyetemes bűnfelismerésre és azon túl a mai magyar sorskérdések meglátására és átélésére is. Élményünk intenzitása most egyetemes magyar szimbolumot keresve válik mindenki számára érthető, a valós életéből fakadó, abból táplálkozó, benne és belegyökerező, abban a megértés és átélés pillanatában ugarttörő igehirdetéssé, kegyelemhirdetéssé, legyen az egyháztörténet, imádság, ének, értekezés, dogmatika, etika, stb. formájában lecsapódó, de most igazában nemcsak magyar nyelven, hanem a magyar életen belül! S csak amennyiben az élményközlés egyúttal egyetemes jelleget mindenki számára megközelíthető formában öltött testet, lesz egyúttal sokak élményévé, sokak bűntudat-élményévé és megtérést sürgető egyetemes magyar népi, azaz az élmény konkrét talajában gyökerező szociális szükségérzetté is.

Ilyen vonatkozásban olvassuk el a magyar reformátorok igehirdetéseit és egyéb iratait. Mindegyik bűnbánatot hirdet és bűnbánatra hívja a magyarságot nemzeti bűnei miatt. S itt a nemzet alatt gondoljunk arra, ami nem magyar népi. Ez lenne jelen esetben az az analógia, mely megmutatja, hogy a mai történelmi pillanatban mi az a többlet, amit az evangélium, az Isten „igéje" a magyarságmentéshez és népi mozgalomhoz is többletként tud és kell adnia. Ez az az analógia, melyről fentebb szóltam, mely elvezet a mai magyarságkérdés, magyarságmentés szívébe. Erre az igehirdetésre tanítanak meg bennünket a magyar reformátorok és akkor megszűnik a „csepürágó" farizeuskodás vallási és népi vonatkozásban egy-

aránt. S akkor szolgáljuk egyházunkat és népünket harmonikus egyetértésben, „egyképűségben", melyben sem az evangélikus egyház, sem a magyar nép nem húzhatja a rövidebbet. S most ki-ki elmélkedjék afelett is, hogy van-e joga a magyar népi életbe bele nem látó és abból nem ösztönösen táplálkozó embernek beleszólnia evangélikus egyházunk sorskérdéseibe s prédikálhatja-e az igét magyar evangélikus embernek, aki nem ugyanazon a történeti síkon mozog!?

Látszólag nehezen, lényege szerint mégis szervesen illeszkedik bele ebbe a gondolatsorba *az evangélizáció*, az evangélizálás honnanvalósága és mikéntje is. Már puszta meglétével azt igazolja, hogy az eddigi igehirdetési módozatokkal vagy a hívek, vagy az igehirdetők maguk, vagy mindketten zsákuccába jutottak. Tehát jönnie kellett valaminek, ami más irányba lendíti az embereket s mivel mi magyarok immáron évszázadok óta jövőt jelenben nem a volt, van és valaminek lennie kell hármas dimenziójának egészséges viszonyulásából akarunk építeni, megint csak egy negyedik dimenzióhoz nyultunk s ez számunkra: *az idegen*. — Kiviláglik ez már abból is, hogyha hatástalanságát nézzük. Mert azt mindenkinek el kell ismernie, hogy néhány érzékenyebb lelkű lánynak és főleg asszonynak a „megnyerésén", „megfogásán" túl egyébre nem igen tellett tőle, vagyis *feminin jellegű*. Mért? Már a világháború előtt utat törtek felénk főleg Németországból elindulva az ú. n. „közösségi mozgalmak", melyeknek első hulláma az ifjúsági mozgalmakban: KIE, Mekdesz, stb. csapódott le. A gyülekezeti életben nem tudott egyelőre gyökeret verni, hacsak a vallásosesteket és bibliaórákat ide nem soroljuk. A második hullám ugyancsak Németországból (és Angliából, oxfordista-methodista-mozgalmak) elindulva, Finnországon keresztül jutott el hozzánk, mely ott keveredett a sajátosan finn ébredési mozgalmakkal. Ennek a keveredésnek mai formája az evangelizáció. A parolin, a színezet, a megérkezés módja és útja semmit sem változtat azon a tényen, hogy ez is nyugateurópai (német) eredetű, mint „nagykorú" elődei. Feminin jellege is innen, a német társasélet *matriarkális* veretéből adódik. (A német asszony elsőbbsége a családi életben kitűnik abból, hogy magyar mértékkel mérve nem tud főzni, mert nem azt tekinti főfeladatának s a feminin jelleget mutatják a házastársak nyelvi megjelölései is: Mann, Gemahl, Gatte). A magyar társasélet ezzel szemben *patriarkális* beállítottságú. A férfi elsőbbségét hangsúlyozza (uram), de mégis úgy, hogy a „feleség" (fél, fele, kiegészítője, egésszétevője a férjnek) egyenrangúságát is elismeri a magyar egymásmellérendeltség elve alapján. Ne csodálkozzunk tehát, ha a magyar életformát, társadalmi életet hasztalan ostromolja a feminin jellegű, Kaffekränzchenekben megszületett evangélizálás s legfeljebb német és tót híveink „képesek" elfogadni. Nem azt akarom ezzel állítani, hogy az evangélizáció, mint olyan, elvetendő, hanem csupán azt, hogy mai formájában tőlünk merőben idegen, nem mi szültük s így nem is plántálhat minket tovább. Ne kapkodjunk a merőben idegen után két kézzel, hogy „neszesemmifogdmegjól" legyen belőle, hanem menjünk vissza a sajátosan magyar evangélizátorokhoz, a magyar prédikátorokhoz, akik a maguk nemében magyar vonatkozásban az első igazi evangélizátorok voltak. Tanuljunk tőlük, akiknek robusztosan magyar egyetemes élményekből táplálkozó, ilyeneken felépülő igehirdetése nemcsupán a „némileg" érzékenyebb lelkiéletet élő nőket, hanem elsősorban

a magyar férfiakat, a családfőket nyerte meg Krisztusnak s azon túl a magyarság nagy és súlyos létkérdéseinek sub specie aeternitatis nézésére és ennek a „világnézetnek" végsőkig menő védelmezésére. S ez az erő, férfias akarás mintegy magával sodorta a férfi kiegészítő felét, a feleséget is. Valami elsikkadt, végzetesen feledésbe ment, mert felültünk idegenimádatunkban a jelszavaknak, theológiai iskoláknak és a legkülönbözőbb közösségi „mozgalmaknak", melyekből éppen az a magyar „erő" hiányzik, ami „mozgást, megmozdulást, ki- és nekilendülést, mozgalmat" eredményezhetne.

A magyar evangélikus dogmatika követelését is feltétlenül jogosnak kell tartanunk. De semmiképen sem időszerűnek. Nem tudom, hogy dolgozik-e rajta valaki és lesz-e a MELE pályázatának eredménye. Szeretném azonban a szerzőnek a következő szempontokat szíves figyelmébe ajánlani. Különbséget kell tennünk „magyar" evangélikus dogmatika és „magyarnyelvű" evangélikus dogmatika között. A figyelmes olvasó azonnal észreveszi, hogy mire gondolok s velem együtt rögvest feljajdul: nekünk nem magyarnyelvű s idegen világnézetű, hanem *magyar világnézetű dogmatikára* van égetően szükségünk. A feljajdulás azonnal jajgatássá folyamatosul, mert ilyen dogmatikát érzésünk szerint ma még nem lehet írni. Hiszen hiányzik annak a „magyar prolegomenája"! Mindnyájan tudjuk, hogy a német evangélikus dogmatikák prolegomenája a kanti világképből indul ki, német társasfilozófiai alapvetésű. Amíg tehát nem döntöttünk afelől, hogy a kanti világképbe belekényszeríthető-e a magyar ember nyelvével és életével, addig a német dogmatikák nem lehetnek irányadók a magyar evangélikus dogmatikus személyére és munkájára. Annyit pedig már eddig is megláttunk, hogy a magyar nyelv, mint tudomány és világnézet, hevesen tiltakozik a magyar és kanti világnézet egynevezőrehozása ellen. Akkor pedig a magyar dogmatikus sem indulhat ki belőle s nem írhat „magyar" dogmatikát, amíg nem tisztáztuk a magyar világnézet milyenségét és hogyanját: amíg a dogmatikus nem tudja és érzi ösztönösen, hogy a magyar ember milyen világot néz és azt hogyan nézi. Mert enélkül éppen az hiányzik munkájából, ami azt sajátosan magyarrá teszi s amiért szükségünk van magyar evangélikus dogmatikára. Karácsony Sándoroknak kell először tisztázniok és megalapozniok a magyar világnézetet s ezzel megteremteni a magyar evangélikus dogmatika egyik nélkülözhetetlen előfeltételét, ill. megadniok azt az érintkezési felületet, amelynek birtokában egyedül nem lesz hittanunk megint csak a „magyartól" merőben idegen, levegőben elillanó szóvá. Elégedjünk meg tehát ma még azzal, hogy írunk magyarnyelvű dogmatikát, mely persze ebben az esetben minden további nélkül lehet idegen dogmatikák fordítása is. Ellenkező esetben abban a téves hiedelemben ringatjuk magunkat, hogy a „nagy mű" elkészült, hatvan esztendeig megint megpihenhetünk babérainkon s ezzel csúfosan becsapjuk önmagukat és megtévesztjük fiainkat.

De meg kell vizsgálnunk theológiai nyelvünket is: mai formájában alkalmas-e arra, hogy elférjen és megférjen benne a magyar világnézeten alapuló evangélikus dogmatika. Szemléltetőképen csak két fogalom helytelenségére szeretnék itt rámutatni. Beszélünk *„eredendő"* bűnről. „Eredendő" az, aminek erednie kell a jövőben, tehát leendő, keletkezendő, csinálandó. Határozottan ma még meg nem lévő, a jövőben megvalósítandó, vagy elő-

álló valaminek a muszályáról van szó. Márpedig az eredendő bűn nem leendő, hanem *volt, van és lesz,* mert valahonnan valami miatt állandóan *eredt, ered és eredni fog, megvan,* tehát volt, van és lesz, ha Isten úgy akarja, a jövőben is. — Aztán szólnak a dogmatikák Isten cselekedetbeli-ténybeli és igei (szóbeli) kinyilatkoztatásáról külön-külön. A német dogmatikák Tat- és Wortoffenbarung-jának szolgai átvétele ez, ami a német theológiában nyelvi kényszerből adódott. A német Wort ugyanis nem fedi a héber „dábár" és a görög „logos", vagy a latin „verbum" tartalmát. A dábár dynamikus-voluntatív-cselekvő valami, cselekvéssel létrejött dolog, nem nyugvó, hanem állandóan akaró munkálkodás, aminek mindig eredménye is van. Így érthető az is, hogy az ige, a dábár testté lett és köztünk lakozott, élt és munkálkodott. A német Wort ezzel szemben statikus fogalom, elröppenő szó, meghal az időben és nem hágy maga után valóságot. Ezért vált szükségessé a Wortnak Tat-al való kiegészítése és az isteni kinyilatkoztatásnak Wort- és Tatoffenbarung-ra való felbontása. A magyar „ige" mindig cselekvés: „igézés" és „megigézés", folytonos cselekvés, de egyúttal annak eredménye is. Tehát hajszálnyira fedi a dábár és logos-verbum tartalmát. Akkor pedig helytelen külön cselekedet-ténybeli és külön igei kinyilatkoztatásról beszélnünk s ezzel a német nyelv hiányosságát a magyar nyelvbe plántálnunk.

Ezzel a két példával csupán azt akartam megbizonyítani, hogy theológiai nyelvünk igen sok esetben idegen a magyar nyelvrendszertől és gondolkodástól. Szolgai fordítás, „képtelenség", mert elvont, nem tud találkozni a magyar nyelvvel, mint világnézettel. Pedig milyen könnyen elérhetné ezt a metszéspontot, ha exegetikánk ragaszkodnék a biblia jelképrendszeréhez, hiszen az összehasonlíthatatlanul közelebb áll nyelvünkhöz, tehát világnézetünkhöz is, mint az elvont germán nyelvek és világnézetek. Gondoljunk csak a Zsoltárok könyve, Énekek Éneke, a próféták igehirdetésére. Csupa kép, szimbolum, élet, irodalom sub specie aeternitatis. S ezt az irodalmat a germán filológia és exegetika nyugateurópai idiómákba kényszerítette s ha a versláb száma (1. Zsoltár, 1. v.: 2+2+2, 3+3, stb.) nem felel meg a germán észjárásnak és nyelvrendszernek megfelelően felállított versmértéknek, vagy ütemnek, akkor néhány verstartozékot, mint „későbbi toldalékot", lelkiismeretfurdalás nélkül zárójelbe tesznek. Mennyivel könnyebb lenne nekünk keleti képekben élő, mert beszélő magyaroknak „magyarázni" a bibliát! Csupán nem kellene majmolnunk a nyugateurópai módszereket, melyek rám mindig kényszerzubbonyként hatnak. A képek jelentésttartalmát kellene vizsgálnunk s arra felépítenünk filológiánkat és exegetikánkat. Úgy érzem, akkor új és bizonyára egészségesebb megvilágításba kerülne az allegorizáló, typologizáló, stb. bibliamagyarázat is, talán éppen megszűnnék. Ezeket a kérdéseket mind tisztáznunk kell, ha magyar evangélikus dogmatikát akarunk írni és igét akarunk hirdetni.

Az utóbbi időben egyre jobban érvényesül evangélikus „egyházpolitikai" és irodalmi téren is az a törekvés, hogy kétségtelen magyar evangélikus értékeinket s főképen egyházunk multját és jelenjét feltárjuk a külföld előtt. Mintegy ezzel akarjuk igazolni annak létjogosultságát. De igen gyéren gondolunk arra, hogy ugyanezt a feladatot a belső megújhodás terén kezdjük el, hogy belülről épüljünk és erősödjünk. Önmagunk és

népünk előtt tisztázzuk előbb egyházunk igazi célkitűzéseit az ú. n. népi gondolattal kapcsolatban is. A belső felkészülés biztonságával álljunk azután a külföld elé nem az állandóan kérő koldus, hanem a bőségesen adakozó és másokat gazdagítani tudó fél szerepében.

Az első feladat megoldása széles horizontú munkálkodás révén lehetséges csak, hiszen e téren mulasztottunk legtöbbet. Egyik és legfontosabb ága lenne ennek a feladatnak a régi magyar evangélikus theológiai, elsősorban reformátori irodalom szakok szerinti kiadása és feldolgozása a fenti fejtegetés gyakorlati megvalósítása értelmében. Kissé utópisztikusnak látszik az az elgondolás, mely az e kérdés feletti meditálásom alkalmával ötlött fel bennem: ne külföldön létesítsünk egyháztörténeti kutatóállomást, amíg nem tudjuk az annak vezetésével megbízottakat kellőképen felszerelni ennek a fontos feladatnak a megoldására. Hiszen ez azt jelenti, hogy a csizmakészítést a szár beszegésén kezdjük el. Hanem itthon, valamelyik vidéki evangélikus központban állítsunk fel magyar evangélikus egyházismereti munkaközösséget, ahol evangélikus szakemberek minden idejüket és erejüket ennek a feladatnak szentelhetik és ahol otthont kaphatnának a ma elszórtan részben egyetemes, részben kerületi levéltárainkban feldolgozatlanul heverő felbecsülhetetlen értékű kéziratainak és régi magyar könyveink. Nem is szólva arról, hogy megszervezett gyüjtéssel mennyi ilyen iratot és könyvet lehetne még gyülekezeti és magántulajdonból megszerezni. Ugyanitt lehetne elhelyezni a hallei magyar könyvtár hazahozandó kéziratgyüjteményét, régi magyar és szláv könyvállományát is (lásd: Pálfi Miklós Jelentését, Budapest, 1943.). Csak ebben a munkaközösségben feldolgozott anyag találhatna utat a külföld felé is és csak azokat bíznák meg a hallei egyháztörténeti kutatóállomás vezetésével, akik ebben a magyar evangélikus hazai egyházismereti munkaközösségben egy bizonyos területet feldolgozva, másfél esztendő alatt kutatásuk eredményét közölni tudják a külfölddel. Ebben látnám helyes megoldását az említett második feladatnak, hogy az evangélikus egyház nemzetközi jelentőségére és létjogosultságára megfelelő belső felkészültség után hívjuk fel a külföld figyelmét.

Mindaz, amit itt elmondottam, szerény véleménynyilvánítás akar lenni. Mindenki megérzi benne a fájdalmas keresésként s már ez magában célt és értelmet kölcsönöz gondolataim közlésének. Aki jobban tudja, szólaljon meg. Csak egyre kérek minden hozzászólót: jól fontolja meg a felvetett kérdések fontosságát, egzisztenciális igényét. Minden személyhezkötöttségtől függetlenül tárgyszerű legyen megnyilatkozása s ne lássa az íróban az ellenfelet!

Pálfi Miklós.

Háborus igehirdetés.

1. Az igehirdetőnek néhány alapvető dologgal kell tisztában lenni, hogyha eredményesen akar prédikálni. Tudnia kell, hogy az igét isten küldi s az Istennek az igével határozott célja van. Ez a cél érthetően kifejezve nem egyéb, mint az, hogy az embereken segíteni szeretne; szeretné őket kiemelni abból a kátyúból, amelybe a maguk mulasztásai és búnei, a maguk ostobasága és gonoszsága miatt jutottak. A Biblia ezt a célt más szavakkal jelöli meg, azonban jobb, ha a hétköznapi életünkhöz

közelebb eső szavakat használunk, mert így jobban megértjük egymást. A theológiai műszavak annyira a theológusok vitáinak őrlőmalmába kerültek, hogy sokszor már maguk a theológusok se tudják, nem éppen az ellenkezőjét jelentik-e, mint amit jelentenek. Tehát: az igehirdető soha ne felejtse, hogy neki, mint Isten munkatársának, az a feladata, hogy az embereken segítsen és pedig éppen azon a ponton, ahol a segítségre a legnagyobb szükség van: a lelki fronton, magában az emberben.

2. Ha ezt tudjuk, akkor rájövünk arra is, hogy az igehirdetőnek kötelessége, és pedig egyik legelsőrendű kötelessége, hogy igehirdetését úgy alkalmazza, hogy a hallgató az igét örömest hallgathassa és tanulhassa. Mert nemcsak a hirdetés fontos; épolyan fontos az is, amiről sokszor elfeledkezünk, hogy az igét miképen hallgatják. És az igehirdetőnek iparkodnia kell úgy prédikálni, hogy azt az emberek haszonnal hallgathassák. Nem elég, ha az igehirdető beleéli magát az igébe; szükséges az is, beleélje magát a hallgatójába. Ez csak olyan módon történhetik, hogy a hallgatójával rokonszenvezik, a hallgatóját szereti. Nem leereszkedésről van tehát szó. Az a lényeges, hogy az igehirdető ne felejtse, ő is ember, testvér, hozzá még mindenkinek szolgája. Isten szolgája és emberek szolgája.

3. Az embereket ott kell felkeresni, ahol vannak; nem ott, ahol képzeljük, hogy vannak, vagy szeretnénk, hogy lennének, vagy ahol ők képzelik magukat, hogy vannak. Műveltjeink nem olyan műveltek, tudósaink nem olyan tudósok, mint ők maguk gondolják; műveletleneink és tudatlanaink nem olyan műveletlenek és tudatlanok, mint általában feltételezik róluk. És az igehirdető sem mindig az, aminek magát véli. Az igehirdető legyen emberismerő; de emberismeretet sem könyvekből, sem tapasztalatból nem szerez, ha a Szentlélek nem nyitja ki a szemét, a fülét és a szívét. Amíg nem tudunk helyes diagnózist felállítani az ember, a hallgató állapotáról, addig nem tudunk igét hirdetni. A diagnózist igaz, hogy felállította már a Biblia és a Káté; s ezek szerint az ember az isteni kegyelem, a bűnök megbocsátása nélkül elveszett és elkárhozott; de ezeket a szavakat tartalommal is töltsük meg s mindenek előtt legyünk is meggyőződve arról, hogy ez a diagnózis helyes. És ha meggyőződtünk, hogy helyes, akkor alapjában véve nem nagy különbség, hogy háború van-e, vagy béke. Mert akkor béke soha sincs és nem is lehet. A háború szünetlenül folyik, csak más eszközökkel; az emberek folyton marják, ölik, gyötrik egymást. A tulajdonképeni háború nagyobb méretekben és kirívóbban mutatja azt, ami a tulajdonképeni békében is napról-napra végbemegy a családokban, a falvakban és városokban, a társadalomban.

4. A háborúban az igehirdetés szempontjából nem annyira az a döntő, hogy háború van, hanem az, hogy miképen reagálnak rá az emberek. És fontos az is, hogy milyen hatása van a háborúnak az emberek jellemére, viselkedésére, magatartására, gondolkodására. Fontos, hogy a háború menynyiben kedves az emberi szívben levő gonoszság elburjánzásának, az erkölcsök lezüllésének és mennyiben nyujt alkalmat az emberi és keresztyén erények kialakulásának, megerősödésének és érvényesülésének. Tehát a háborúban is elsősorban ne annak külsőségeit vegye figyelembe az igehirdető, hanem az embert, a háborúskodó embert. Sok ember van, aki most sopánkodik, elítéli a háború borzalmait, a kegyetlenkedéseket, s szeretné ezzel elleplezni, hogy ő maga is egész életében marakodó, gyűlölködő,

irígy és telhetetlen ember volt s a háborúban is az maradt. Az emberek általában szertnék elhitetni magukkal és egymással, hogy a háború úgy szakadt rájuk valami fátumszerű kérlelhetetlenséggel és igyekeznek eltakarni a tulajdonképpeni okot: az emberi szív gonoszságát, bűnösségét, engedetlenségét. A háború oka nem a viszonyokban, hanem az emberben van. Ezt ismerje fel és ismertesse el az igehirdető. Ezt kell kedvezés és részrehajlás nélkül megmutatni. Valamennyien felelősek vagyunk a háborúért.

5. Nem szabad elszentimentálni a háborút. Az igehirdető tele lehet őszinte részvéttel a háború áldozatai iránt. Mindent meg kell tennie, hogy a háború által sujtottak helyzetén segítsen. Ez emberi és nemzeti kötelesség. De nem szabad odáig vinni a szánalmat, a részvétet és könyörületet, hogy meg ne lássuk és meg ne láttassuk, hogy milyen sokan vannak azok is, akik nem bánnák, ha a háborúnak sohase lenne vége. Ezek a háború haszonélvezői. A háborúban nemcsak szenvedés van. A háborúban nyerészkedés is van. A háborús szenvedések egy jó része nem a háborúnak a közvetlen kihatása, hanem a bűnös ember rovására irandó, aki a háborúban konjunktúrát lát és ezt lelkiismeretlenül kihasználja. Ugyanaz az emberi beállítottság ez, ami a békében is arra használta fel a békebeli állapotokat és lehetőségeket, hogy másokat kiuzsorázzon és megsanyargasson. Nagy tévedés lenne az igehirdető részéről, ha nem rántaná le a leplet azoknak az üzelmeiről, akik „háború van" jelszóval és köpönyeggel fedezik gazságukat. A háború nem jelenti azt, hogy mindenféle komisszság megengedettebb, mint a békében volt.

6. Az igehirdető ne vélje, hogy a háború olyan állapot, amely csupán átmenetinek tekinthető. Vagyis, hogy a háború befejezése után minden visszatér az úgynevezett rendes mederbe. A történelemnek nincs olyan medre, amelybe visszatérhet. A történelem folytonosság, kontinuitás. Itt nincs visszatérés. Ugyanabba a patakba nem lehet kétszer belelépni. Ez a háború épenúgy egy darabja az emberiség, a nemzet, a család és az egyén életének, mint voltak a békeévek. Nem lesz úgy, hogy majd felébredünk s azt vesszük észre, mindez, ami a háborúban történt, csak egy rossz álom volt. Mindez valóság s a valóságnak megvannak a következményei is. A háborúra is áll, ami az élet egyéb állapotaira, hogy ki mint vet, úgy arat. Rendszerint ezt a mondást arra szokták alkalmazni, hogy aki szelet vet, vihart arat; tehát hogy a háború véres aratása egy korábbi vetés eredménye. Azonban éppen olyan igaz az is, hogy ahogyan a háborút átéljük, úgy alakul a háború utáni korszak.

7. A háborút nem szabad az igehirdetésben az egyes embertől függetleníteni. Nem valami olyan berendezkedés, vagy intézmény, vagy állapot ez, amelyet az emberre rádobnak, mint valami készen vett ruhát. A háború az ember belsejének a kivetítése. Onnan belülről, a szívekből jön. Éppen azért ne érjük be azzal, hogy elítéljük a háborút. Ez nem őszinte és nem indokolt beszéd. Nem logikus és nem igazságos. Az embert állítja ítélőszék elé a háború. A háború borzalmai az emberi szívnek a borzalmai. „Ádámban mindnyájan vétkeztek." Igen kellemes lenne az emberi szolidaritást vállalni minden jóért, amit emberek tesznek s viszont megtagadni a szolidaritást, amikor a bűnök kerülnek napvilágra. Nagyszerű dolog az „ember"-t látni a technika vívmányaiban, ellenben csak a „másik"-at látni

meg az ocsmányságokban. Ilyen átlátszó kibúvók ellen az igehirdetőnek fel kell emelnie a szavát, ha hű akar maradni az Isten igéjéhez, amely ebben a tekintetben semmi kétséget nem hagy fennforogni. A levegőbe beszélünk, vagy képmutatóskodunk, ha a háborús igehirdetésünk olyanképen akar „háborús" lenni, hogy „en bloc" kárhoztatja, elítéli a háborút és mennydörög a kegyetlenségek ellen, akkor, amikor szem elől téveszti, hogy mindezek mögött emberek állnak, mi állunk. Akkor lesz helyes értelemben háborús az igehirdetésünk a háború idején, ha főcélunkul az új ember kialakítását tűzzük ki magunk elé. A régi ember megromlott a családra kívánságok miatt. A háború ezt a régi emberünket sokféleképen szeretné hízlalni. De a háború lehet eszköz és alkalom arra is, hogy a régi emberünk megölettessék és feltámadjon az új ember, aki Isten előtt áll és éi, aki nem bújik el Isten elől, hanem Istennél talál menedéket.

8. Arra is vigyázzunk, hogy a szenvedésekről szóló prédikációk ne legyenek hazugok és képmutatók. Az Isten igéje a szenvedésekről egészen más hangnemben beszél, mint sok prédikáció. Következetéseknek kell lennünk. Vagy-vagy. Vagy tudunk szépen beszélni a szenvedések hasznáról akkor is, amikor tényleg szenvedünk, vagy ne beszéljünk róluk szépítő formában akkor sem, amikor nem szenvedünk. Amiatt nem féltem a keresztyénséget a csődbejutástól, hogy a háborút nem tudta megakadályozni. Ellenben nagyon aggaszt, ha azt kell látnom, hogy a keresztyén igehirdetés igen bátor és férfias addig, amíg a bátorságra, a szenvedések elviselésére nincsen szükség, de szipákol, amikor a szenvedések bekövetkeznek. Hozzáteszem még azt is, hogy az érzékeny lelkek nem annyira tényleges, mint inkább fantáziájukban előre vetített szenvedésektől remegnek és fájnak. Akik igazán szenvedtek és szenvednek sokkal nagyobb állhatatossággal és Istenbe vetett nagyobb bizalommal hordozzák bajaikat, mint azok, akik egyelőre még csak a jövőtől félnek és emiatt gyötrődnek. Időszerű lenne egy prédikáció Máté 6 : 34 alapján: „Ne aggodalmaskodjatok a holnap felől." Bíznunk kell abban, hogy Isten erőt ád a szenvedések elviselésére, amikor azok a szenvedések tényleg bekövetkeznek.

9. Természetszerűleg felmerülhet a textusválasztás kérdése. Etekintetben az én nem mérvadó véleményem az, hogy háborús időben legjobb, ha az igehirdető ragaszkodik a perikopákhoz. Megmondom miért. Legfőképen azért, mert ebben az esetben nincs kitéve a hangulatainak. Már pedig ez éppen háborús időben nagyon sokat jelent. Másfelől azért is, mert a régi perikoparendszer, kapcsolatban az eisenachival, feltétlenül nyujt olyan textust vagy az evangéliomból, vagy az epistolából, vagy az ótestámentomból, amely kiváltképen alkalmas az örök isteni igazságoknak a háborús hétköznapok adottságaiban és kívánalmaiban való feltüntetésére. Harmadszor azért, mert így az igehirdető mentesül minden oldaltpislogató célzatosságtól és ennek vádjától. Kizártnak tartom azt a veszélyt, hogy valamelyik igehirdető a mostani időkben bármelyik perikopa alapján ugyanazt a prédikációt mondja el, mint öt vagy tíz évvel ezelőtt. A farizeusról és a publikánusról szóló példázat, vagy az a történet, amely elbeszéli, hogyan siratja el Jézus Jeruzsálemet, ma egészen másként markol a szívünkbe, mint a háborúelőtti időkben. Még ha szabadon választunk is textust, akkor is leghelyesebb, ha az kapcsolatban és vonatkozásban áll a perikopával. A magam igehirdetői munkájából csak kettőt említek. Az egyik

Szenthár. u. 9. vas., amikor az epistola (I. Kor. 10 : 1—13) kapcsán prédikációm textusa Kóré csoportjának lázadása (IV. Mózes 16) volt. A másik Szenthár. u. 10. vas., amikor az evangéliom (Lu. 19 : 41—48) kapcsán Sodoma és Gomora pusztulása (I. Mózes 19 egyes versei) volt a textusom.

10. A háborús igehirdetésnek is egy legfontosabb témája van. És pedig az élet legérdekesebb mozzanata. Az, amikor az ember találkozik Istennel: a teremtmény a teremtőjével, az elkárhozott a megváltójával, a bűnös a megszentelőjével. Erről a találkozásról beszél a Biblia. Ezt kell érzékeltetni az igehirdetésben a hallgatóval. Ha ezt meg tudjuk tenni, akkor igehirdetésünk békében-háborúban egyaránt időszerű és életfontosságú lesz.

Senior.

A figyelem lélektana az igehirdetés szolgálatában.

Az igehirdetés történetében nem újkeletű probléma, hogy miként keltheti fel és tarthatja ébren az igehirdető hallgatóinak figyelmét. Különösen akkor vált ez a kérdés sürgetővé, amikor az igehirdetés megerőtlenült és egyre többen maradtak távol Isten igéjének hallgatásától. Azok közül pedig, akik megjelentek, egyre kevesebben tudták figyelemmel kísérni az ighirdetőt. Így volt ez a scolaszticizmus végén, amikor a tehetetlenségüket érző igehirdetők, egyre figyelmetlenebb hallgatói mulattatására megindították az ú. n. „burleszk igehirdetést", mely inkább vásári komédiára emlékeztet, mint komoly istentiszteletre (lásd Ravasz L.: A gyülekezeti igehirdetés elmélete, 57. l.). Nemcsak tartalomban, hanem előadásban is, a gyülekezet mulattatását, megnevettetését igyekeztek szolgálni. Természetes és érthető, bár semmiképpen sem menthető visszahatás volt ez az élettelen és tanná merevített Ige hirdetésének korában, amikor ilyen meghökkentő és sokszor egyáltalán nem templomba való ízléstelen történetekkel, mesterkedésekkel és fogásokkal igyekeztek unalmas szolgálatukat feleleveníteni és ha másként nem ment, hát botokkal felszerelt „ébresztőket" alkalmaztak az egyre inkább álomba csukló hallgatóság ébrentartására (lásd Czeglédy Sándor: A prédikáció időszerűsége. Theol. Szemle XIX. évf. 209. lap). A baj gyökere ott volt, hogy nem az élő Igét hirdették, hanem holttetemet boncolgattak. Az élet mindig érdeklődést kelt, a halottak mindig unalmasak. Előadásmódjukban is elfelejtették, hogy „a lélek az, amely megelevenít" (II. Kor. 3, 6; János 6, 63) és komikusan torz emberi erőlködésükben éppen erről a megelevenítő Lélekről feledkeztek meg. Amikor a betű uralkodik a lélek felett és holttá meresíti az életet is, azonnal kialszik az érdeklődés, és elfoglalja helyét az álmothozó unalom.

Még a nagy szónoki tehetségű Méliusz Juhász Péter is küzd az érdektelenség, az álmosító unalom ellen, mikor így dorgálja hallgatóit: „Amikor hallgatod is az Isten Igéjét, aluszol, alig várod, hogy vége legyen, izzad a nyakad, furdal a hajdu ördöge, mert a telhetetlenség, uraság, gazdagság, ez világi rútság vagyon eszedbe" (Magiar Predicatio).

Napjainkban újra előtérbe került a figyelemkeltés és a prédikáció viszonya. Elég szomorú, hogy így van, mert ez is igehirdetésünk megerőtlenedésére vall. A mostanában sokszor tárgyalt aktuálitás, az igehirdetés korszerűvé, időszerűvé tételének törekvése, gyökerében szintén nem

egyéb, mint figyelemkeltésre való igyekezet. Az igehirdetés mindig azért akar aktuális lenni, hogy érdeklődést keltsen és felébressze a figyelmet.

Ha manapság abból a szempontból nézünk körül az igehirdetők között, hogy melyik milyen eszközökkel próbálja a lankadó figyelmet felkelteni, többek között a következő prédikátor-típusokat találjuk.

1. *A történetvadász igehirdető.* Ez az, akinek az egész igehirdetői munkában legtöbb gondot azoknak a kis történetecskéknek és meséknek feltalálása okoz, melyekkel mint mazsolával a kalácsot ízesebbé, vonzóbbá akarja tenni prédikációit. Történet nélkül, a mese illusztrációja nélkül nem is mond prédikációt s bizony minden szolgálathoz más-más történetkét keresni, elég sok utánjárásban telik. Keresi is, kutatja is magyar és más nyelvű irodalomban és folyóiratokban a kis illusztrációkat és magának a Szentírásnak nagy, gazdag és mindig találó illusztrációi árván és kihasználatlanul maradnak a sokszor együgyű és csak erőszakolt történetek mellett.

2. *A riport igehirdető.* Ez aktualitásra törekszik s lévén, hogy az embereket a napi hírek érdeklik, — élő ujságjává, hangos híradójává lesz a gyülekezetének. Eleinte csak ujsághírek alapján készült igehirdetői szolgálatára, ma már felhasználja a technika újabb vívmányát, a rádiót is és a szószékről hirdet igehirdetés címén olyan friss híreket, melyek még az ujságokban sem jelentek meg. Így magasztosul igehirdetéssé városok kiürítése, bombázása és visszafoglalása, államférfiak elleni merénylet, délamerikai összeesküvések, indiai éhinség, budapesti öngyilkosság és egyéb riporttémák, melyek előtt érthetetlenül hangzik a felolvasott textus s melynek Isten Igéje hirdetéséhez egyáltalán semmi közük sincsen.

3. *A demagóg prédikátor.* Manapság — mint általában háborús és zavaros időkben — igen sok van ezekből. Ez az a típus, amelyik nem az Isten népéhez, hanem „az ő drága magyar népéhez" szól és politikai ízű propagandisztikus beszédében a szószéken is a hordót juttatja hallgatói eszébe, azt a hordót, amelyen az általa szerkesztett beszédfajta megszületett. Nála az Isten a „magyarok Istene", vallásuk is háromszínű, bűneink faji erények. Ez a típus gyülekezetének kiszolgálója és nem szolgálója névleges igehirdetésében a legdivatosabb jelszavakkal ismerkedhetnek meg a jámbor hallgatók. Pál így szól ezekről: „az ilyenek az Úr Jézus Krisztusnak nem szolgálnak, hanem az ő hasuknak; és nyájas beszéddel, meg hízelkedéssel megcsalják az ártatlanok szívét". (Róm. 16, 18.)

4. *A szépszavú prédikátor.* Ez az előadóművész, akinél csak a forma számít, a tartalom lényegtelen. Hallgatóit nem közszájon forgó politikai eszmékkel, vagy legfrissebb hírekkel akarja ébren tartani, hanem nagyszerű orgánumával és pompás, színészeket is megszégyenítő előadásával. Sajnos, ez a típus is elég gyakori, lévén, hogy napjainkban a forma és tartalom nagy, örök harcában igen sokszor a forma győz. Ezek az igehirdetők is a forma pártjára állanak, és zengő baritonjuk és méltóságteljes dörmögő basszusok csodás hangjaiban maguk is gyönyörködnek. Akinek nincsen természet szerint is ilyen zengésű hangja, az igyekszik valami szószéki, külön orgánumot magára erőszakolni, melyre meglepetten figyel fel, aki addig csak privát beszélgetésben hallotta. Ez az igehirdetés semmi esetre sem szolgálja az igehirdetés legfőbb parancsának, „a lélekben és igazságban" való szolgálatának elvét, mert aki a szószéken más hangot

használ, mint egyébként, az hazudik. Ha hangjával nem sikerül elérni, a hiányt az előadással igyekszik pótolni ez a típus. Feltűnő és megragadó akarván lenni, szipogva mondja, hogy milyen szomorú özvegy volt a naini ifjú anyja, mikor fia is meghalt mellőle és szinte ugrándozva sugározza a nagy örömöt, hogy ez a fiú feltámadott. Egyszer oly erővel hangsúlyoz egy-egy szót, hogy beleremegnek fülek és ablakok, máskor oly halkan suttog, hogy mint a szélfútta gabonatábla, úgy hajlanak előre a sorok, hogy egy-egy szót elkapjanak. Ezekre a formaművészekre vonatkozik Pál beszéde: Mert jól lehet te szépen mondasz áldást, de más nem épül abból. (I. Kor. 14, 17.)

Így lehetne folytatni e különböző prédikátor-típusokat ki tudja meddig. Mindegyik új színt, újabb fogást mutat, hogy hallgatóinak figyelmét felkeltse. Abban azonban mindegyik egyforma, hogy az Igéhez magához igen kevés a közük és hogy inkább feltűnőek, mint jelentősek, holott az Isten igéje hirdetőjének inkább jelentősnek, mint feltűnőnek, inkább hathatósnak, mint hatásosnak kellene lennie.

(*Csikesz Tibor* cikkéből. Megjelent az Igazság és Élet ez évi márciusi számában.)

Az egyházi év útmutatása.

(Folytatás.)

Szentháromság u. 19. vasárnap. *Új élet* nincs az ó- és az új-ember tusakodása nélkül, sőt nagyon *ismeri a hit szorongattatását* és próbatételét, — de *ismeri Krisztus Urunkat*, aki *bűnbocsátó kegyelmével* csodálatosan kiment és megszabadít. Ezért hirdeti ennek a napnak az evangéliuma (Máté 9, 1—8) a gutaütött meggyógyításában: *„az ember Fiának van hatalma a földön a bűnöket megbocsátani"* és „bízzál fiam, megbocsáttattak neked a te bűneid", — hogy új életben járásunkat egyedül Krisztus valóságos bűnbocsánata és feloldozása teszi lehetségessé. Ez a bűnbocsánat reális Krisztus-cselekedet és egészen személyes. Ezért bizodalma és erőssége a keresztyén gyülekezetnek, amelyet hálával és örömmel tölt el Krisztus Urunk bűnbocsátó kegyelmének megtapasztalása minden ínségben és tehetetlenségben. — Bárcsak minél hatalmasabban szólalhatna meg újra egyházunkban ezen a napon ez a régi evangélium, — egyben tiszta keresztyén tanítást is hirdetve Isten népének az egyház e drágakincséről! (V. ö. a Concordia-könyvben *a teljes* Kis Káté V. főrészével!) — Ebből a bűnbocsátó kegyelemből *valóban új élet* születik, amely egészen más, mint a régi. Ezért biztatja és bátorítja az epistola (Efez. 4, 22—28) a keresztség szentségében újjászült híveket, hogy új életben (igazságban és szentségben) járjanak és helyet ne adjanak az ördögnek (aki pedig egyre kísérletezik, hogy — különösen a hazugság, harag és lopás bűneivel — visszaszerezze és fenntartsa uralmát!).

Az *ótestamentumból* textusnak ajánljuk *Ézsaiás 44, 21—22*-t; *Isten bűnbocsátó kegyelme — hozzátérő új életünk ereje.*

Az *evangéliumból* pedig *János 7, 40—52*-re gondolunk; *Krisztus személye és igéje körül mindig harc támad, amelyben az Úr kegyelmét megtapasztalt hívő áll meg* erős bizonyossággal, csendes hűséggel (Nikodémus).

Az *epistolai* anyagból *Róm. 7, 14—25*-öt emeljük ki; *a keresztyén hívő* nem kerülheti ki a hitére támadó kísértéseket, amelyek miatti *nyomorúsága* és sóhajtozása *Krisztus bűnbocsátó kegyelme* megtapasztalásának *bizonyosságában*, a keresztre tekintésben *örömujjongássá és hálaadássá válik.*

Szentháromság u. 20. vasárnap. A nap jellegét egészen meghatározza *a királyi menyegzőről* szóló evangélium (Máté 22, 1—14), amely egyrészt a váltságmű javaiban részesülés örömét és kegyelmét, másrészt pedig a felelősség és ítélet kikerülhetetlenségét hirdeti Krisztus gyülekezetének. Amilyen átfogó a királyi menyegző örömében részesítés kegyelme, éppen olyan szigorú a rostálás, amely a hitetlenségre és téves hitre egyaránt vár. Minden meghívott ingyen kapja a menyegzői ruhát (a keresztség kegyelmében Krisztus Urunk bűntörlő érdemét). Jaj annak, aki ezt megveti és nem fogadja el! Jaj annak, aki azzal áltatja magát, hogy önmagában — úgy, ahogyan van, „vallásosságával" — megállhat a Király színe előtt! — Krisztus vére és igazsága a mi ékességünk! Bűnünkkel-hitetlenségünkkel beszennyezett ruhánkat ezért kell megmosnunk a Bárány vérében (Jel. 7, 14), — ezért drágák és nélkülözhetetlenek a kegyelmi eszközök. A Fiú menyegzői örömében való részesség: — *communio;* ez az evangélium tehát hatalmas hívogatás az Úr asztalához. (V. ö. Ézs. 61, 10!) — Az epistola (Efez. 5, 15—20) pedig arra figyelmeztet, hogyan járjunk és éljünk e világon, hogy megmaradjunk a kegyelemben, beteljesedve a Szentlélekkel és be nem szennyezve lelkünket. A templom mindennapi istentiszteletéből, a csordultig telt szív örömeből és magasztalásából árad ki és táplálkozik az Isten akarata szerinti élet.

Az *ótestamentumból* megemlítjük *I. Kir. 19, 4—8*-at; *Isten csodálatosan megtartja* és mennyei eledellel táplálja az Ő bizonyságtevőit örök életre. — Az, ami Illéssel történt, az oltár csodájának előképe, egyszersmind mindig nagyon aktuális figyelmeztetés, hogy amikor a különféle munkaterületek elvétetnek, akkor — az emberi reménytelenségben — annál inkább koncentrálódik az Úr csodájaként az egyház élete, — az oltár mennyei eledeléből és italából élésre.

Az *evangéliumból* ide kívánkozik *Máté 25, 14—30 „a kiosztott talentumokról"*; nem elég elfogadnunk a kegyelmi javakat, hanem szent felelősséggel kell őket használnunk.

Az *epistolai* anyagból *I. Péter 2, 4—9*-et ajánljuk; a sokat emlegetett és legtöbbször tévesen értelmezett *„egyetemes papság"* igazi értelmét és hivatását a „laikus apostolság"-ban, a hitetlen világ megütközései és botránkozásai közt is tántoríthatatlan Krisztus-bizonyságtevésben mutatja meg, amelynek ereje a golgotai Áldozat.

Szentháromság u. 21. vasárnap. *A királyi ember fiának meggyógyításáról* szóló evangélium (Ján. 4, 46b—53) Krisztus Urunkat *az igaz hit igazi fundamentumának és erősségének* hirdeti, aki a hitet ébreszti, erősíti és teljességre juttatja. Ezért hagyatkozik reá mindig, a még annyira reménytelennek látszó helyzetekben is Krisztus gyülekezete. — Még jellegzetesebb perikopája ennek a napnak — sőt az egész periodusnak — az epistola (Efez. 6, 10—17), amelyben az apostol az egyházra váró, kikerülhetetlen harcra figyelmeztet és készít fel Isten fegyverzetével, amellyel Krisztus általunk is győzni akar. Ez a vasárnap méltán tekinthető a hitben tusakodó és Isten fegyverzetével harcoló *ecclesia militans* vasárnapjának.

Az *ótestamentumból* kiemeljük *Ézsaiás 51, 9—16*-ot: *a hitvalló egyház ereje* — minden nyomorúságban és küzdelemben — *az Istenben való elrejtezés.*

Az *evangéliumból Máté 16, 1—4*-et említjük meg; *Krisztus híve és gyülekezete* éberen figyeli az idők jeleit, de *egyedül az Ember Fiának Jónás-jelére hagyatkozik,* — ebben van szenvedés-üldöztetés között is diadalmas hitének az ereje.

Epistolai textusként pedig ide kívánkozik *Róm. 5, 1—8: a szenvedő egyháznak a Szentlélek által szívébe töltött kegyelem* — Isten szerelme Krisztusban — *az ereje és reménysége.*

Reformáció ünnepe (*festum ecclesiae militantis, „az evangélium ünnepe"*, okt. 31). Aránylag új ünnep; Luther és a reformáció első nemzedékei nem ismerték. Ezidén a Szenth. ünn. u. 21. vasárnap hetébe esik. Már ebből is egészen tisztán nyilvánvalóvá lehet a nap jellege: *október 31. a küzdő egyház igazi drágakincsének és erősségének, jó fegyverének — Isten kegyelme és dicsősége szent evangéliumának — ünnepe.* E nap megülését kiváltképpen meghatározza az evangéliummal való buzgó élés, Isten szent igéjének tiszta és igaz hirdetése, hívő hallgatása, és az Úrvacsora szentségének az istentiszteletben való, rendelésszerű ünneplése, kiszolgáltatása és vétele, amelyet átfog a hálaadás és a bűnbánó könyörgés. Ez a nap egyrészt ugyanis hálaadás a lutheri reformációban Isten kegyelméből újra napvilágra került, ősi, tiszta, apostoli evangéliumért, másrészt pedig bűnbánatra és magunk, egyházi életünk revízióját sürgető felelősségrevonás. Liturgikus színe *vörös;* a Szentléleknek, az apostoloknak és vértanúknak színe is prédikál. — Természetes, hogy ősegyházi perikopája *nincs* ennek a napnak.

Az egyház igehirdetésének kincses házában *Luther postilla-prédikációi* tárják elénk a reformáció életté-válását, — a prédikáció reformációját is. Ő maga így jelöli meg a keresztyén prédikáció feladatát: „Mein Befehl und Regiment geht nur auf die Sünde, dass ich dich lehre, wie du deiner Sünden halber ewig hättest müssen verloren sein, wenn Christus nicht dafür bezahlt und genug getan hätte, und wie du durch den Glauben an Ihn von der Sünde los werdest!" — A reformáció pozitívuma: *előre az evangéliummal;* ítélettartása az egyházon és a prédikátorokon: *jaj nekem, ha nem az evangéliumot* (Krisztust, a bűneinkért kereszthalálra adatott és megigazíttatásunkra feltámadt, élő Üdvözítőt) *prédikálom!*

Október 31-én tehát ne a „sötét középkor" ellen szónokoljunk és ne valami — a „felvilágosodás" és „egyéni vallássosság" és „kultúrprotestantizmus" képére és hasonlatosságára deformált — hamis reformációt hirdessünk, hanem áldjuk az Urat azért a kegyelemért, amellyel — Luther szolgálatával, személyes hittapasztalatával — megajándékozta *az egész keresztyénséget:* „megigazíttatunk ingyen, Isten kegyelméből, — Krisztus érdeméért, — hit által", — „sola gratia, — sola fide, — propter Christum"! — Ennek az evangéliumnak hirdetése viszont természetesen ad hálát azoknak sorában, akik nekünk Isten beszédét szólták (Zsid. 13, 7), dr. Luther Mártonért, a reformátorért, — és szükségképpen megvonja a választóvonalat minden pelagianus és semi-pelagianus — emberi erőre, „érdemre" és cselekedetre építeni akaró — „vallásosság", valamint minden hamis biblicizmus, szektás rajongás és ál-„protestantizmus" felé.

A lutheri reformáció ilyen értékelése és okt. 31-nek az egyházi évbe való ilyen organikus beilleszkedése (a szolgáló és szenvedő-küzdő egyház életében Krisztus üdvözítő evangéliumával bizonyítja meg királyi hatalmát!) alapján ajánljuk erre a napra az alábbi textusokat.

Az *evangéliumból Máté 11, 25—30*-ra gondolunk; *az evangélium útja az emberhez és az ember útja Istenhez — Krisztus*, aki a megfáradtaknak és roskadozóknak ereje és békessége.

Az *epistolai* anyag gazdagságából pedig *Róm. 1, 16—17*-et emeljük ki, mint amely textus valóban ide kívánkozik: *Krisztus evangéliuma Isten hatalma, amely Isten igazságát hozza, — az igaz ember hitből él;* ugyancsak igen alkalmas *Róm. 3, 21—28: az üdvösség igaz útja*, amint a Szentlélek a lutheri reformáció hittapasztalatában újra napvilágra hozta. (V. ö. még *Jelen. 14, 6—7!*)

Szentháromság u. 22. vasárnap. (*Ezidén* nem szólal meg ennek a napnak az üzenete, mert a húsvét időpontjától függő aránylagos rövidülésnek, illetve kiesésnek itt, Szentháromság ideje középső periodusának a határán, reformáció ünnepe után van a helye.) Üzenetét, amely egyébként a Szenth. ünn. u. 4. vasárnapéval némi rokonságot mutat, legjobban a Miatyánk 5. kérésével fejezhetjük ki: *„bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik ellenünk vétkeztek!"* — Ezt akarja szívünkbe írni az evangélium (Máté 18, 23—35), hogy az irgalmatlan szolgában meglátva önmagunkat, — meggondoljuk, hogy Isten királyi gazdagsággal bőkezű a kegyelmes megbocsátásban, de királyi felsége teljes szigorúságával megbünteti kőszívű, irgalmatlan alattvalóját. Már ez az ige is az ítélet napja felé mutat. Ezt teszi az epistola is (Filipp. 1, 3—11), amelyben az apostol a cél felé, a kegyelmi idő végére irányítja szeretett híveinek figyelmét, akiknek szeretetben szolgáló, gyümölcstermő életéért, keresztyénségük teljességre jutásáért könyörög.

Az *evangéliumból* önként kínálkozik a perikopát megelőző *Máté 18, 15—22;* akik földi vándorútunkon Isten végtelen irgalmából, határtalan bűnbocsátó és feloldozó kegyelméből élünk, azoknak egymás iránt megbocsátó szeretettel kell viseltetnünk.

Epistolai textusként pedig *Efez. 4, 30—32*-re gondolunk; a keresztyén élet a Szentlélek kegyelmében való élet, ezért megbocsátó szeretet, amely Krisztus bűnbocsátó irgalmából él.

Szentháromság u. 23. vasárnap. (Idén ez a vasárnap is kiesik.) Üzenete *mennyei és földi polgárságunkról* szól. Az *adópénzről* szóló evangéliumban (Máté 22, 15—22) Krisztus Urunk hirdeti, hogy megváltottjai a mennyország polgárai és mint ilyenek a földi hazának engedelmes alattvalói. Az epistola (Filipp. 3, 17—21) pedig ugyanakkor, amikor a keresztyének mennyei polgárságát hangsúlyozza, abban mutatja meg a Krisztus napjára való igazi készülődést, hogy a keresztyén hívő az apostoli példát követi a nyomorúságok reménységben hordozásában.

Az *ótestamentumból* megemlítjük *Példab. 23, 26*-ot; Isten gyermeke a földön is az Úr útján jár.

Az *evangéliumból Máté 7, 12*-re gondolunk; keresztyén lelkület a földi közösségek áldott és békés életének feltétele.

Epistolai textusként pedig *I. Tim. 2, 1—6*-ot ajánljuk; az imádkozó egyház Isten akaratából földi hazánk és egész nemzetünk életét az Úr színe előtt hordozza, hogy Krisztus egyetlen királyi áldozatában az élet titkát neki is szüntelenül felmutassa.

Dr. Jánossy Lajos
egyet. ny. r. tanár.

Szószéken.

Fegyverbe!

Efezus 6, 13—17. — Énekek: 24, 259.

Amikor Pál apostol ezeket az igéket írta, bizonyára a korabeli harcosnak, a római katonának a fegyverzete állhatott szeme előtt; s amikor látta a híres római légió felvonulását, amikor tekintete megakadt az egyes katonának a fegyverzetén, arra gondolt, hogy Isten sem hagyja az Ő nyáját, a benne hívőket fegyverzetlenül, hanem harcképessé akarja őket tenni. Természetes, hogy a keresztyénségben lelki fegyverekről van szó. Isten nékünk, 1944-ben élő keresztyéneknek is ilyen lelki fegyverzetet akar nyujtani, s most minket is így szólít meg az ige: „Vegyétek fel az Istennek minden fegyverét, hogy ellenállhassatok ama gonosz napon és mindeneket elvégezvén, megállhassatok!"

Ennek a felszólításnak döbbenetes időszerűséget ad nemzetünk létéért folytatott élet-halálharca és a bombával pusztított városok szomorú látképe. Ennek a ténynek a tudomásulvételénél pedig nem a kétségbeesésre és a kishitűségre van szükség, hanem arra, hogy ama gonosz napon, amikor szembekerülünk a veszély elhárításával, szilárdan megálljunk! Azért öltözzük fel magunkra az Isten által nyujtott lelki fegyverzetet, hogy necsak acélban és vasban, hanem lélekben is erősek és győzhetetlenek legyünk! Mert a megállás nemcsak a hadi felszerelés dolga, hanem a lélek erősségéé is.

Isten igéje azt hirdeti nékünk, hogy öltözzünk fel az „igazságnak mellvasába". Számunkra ez azt jelenti, hogy igaz ügyért, igaz szívvel küzdjünk. Addig érezhetjük Istent magunk mellett, amíg tiszta lelkiismerettel, az igazság győzelmébe vetett rendíthetetlen hittel küzdünk. Amíg hazánk határát, templomaink áhítatát, otthonaink melegségét és szeretteink életét védelmezzük. Így vesz körül minket az igazságnak a mellvasa, beborítja szándékainkat és törekvéseinket azzal az érzéssel, hogy ügyünk az igazságért való harc, amelyet mások támadtak meg.

Igénk arra szólít fel, hogy „a békesség evangéliumának készségével" vértezzük fel magunkat. Ez arra figyelmeztet bennünket, hogy a keresztyén embernek nem gyönyörűség és nem élvezet a háború, hanem ha mégis abba keveredett, akkor az nem egyéb, mint a békéért való harc. Azért az igazságos békéért való küzdelem, amelynek az a célja, hogy az evangélium lelke, a krisztusi megértés és szeretet szelleme uralkodjon köreinkben. Amíg azonban erre nincsen mód, sőt; amíg éppen a keresztyén élet és nemzeti életünk elsodrása vár reánk, addig hazánk és hitünk békéjének a védelmében kell eggyéolvadnunk és felvennünk a harcot a

keletről jövő veszedelemmel szemben. Azonban befelé, magunk felé, öltözzük fel a békesség evangéliumának a készségét, azaz: a keresztyén testvérszeretet. Most nincsen itt az ideje a torzsalkodásnak, még a felekezeti villongásnak sem, most nincsen időnk egymást vádolni, most nem lehet alkalmunk a széthúzásra és a pártoskodásra, most egymás felé egyedül a megértésnek, az egymást támogató szeretetnek, azaz a békesség evangéliumának van itt az ideje!

Mindezekhez vegyük fel a „hitnek paizsát", amellyel ama gonosznak minden tüzes nyilát megolthatjuk. A hit tehát védőfegyver, olyan, mint a paizs. Véd minden kishitűség, csüggedés, kétségbeesés ellen. Ezzel szemben belekapaszkodik Isten gondviselő szeretetébe és minden nehéz körülmény ellenére is szilárdan hiszi, hogy Isten szeretete nagyobb minden emberi bűnnél s az fog győzni a világ felett.

Isten maga volt a kovácsa ennek a fegyvernek, ő készítette a hitnek az ajándékát. Hatalmas bizonyságát adta annak, hogy lehet hinni őbenne és lehet bízni világot fenntartó és kormányzó erejében, amelyben a legkisebbnek is gondját viseli. Könnyű átvenni a hit paizsának az ajándékát, mert Jézus Krisztusban kiábrázolta Isten mindnyájunk számára, nogy féltőn szerető Isten ő, aki nem akarja halálunkat, hanem azt, hogy megtérjünk és éljünk. Szeretetének bizonyságát adta ebben az egész világ számára. Így készítette el Isten a benne való hitnek a fegyverét. Élethar-cunkban minket is meg akar ajándékozni a hit paizsával, hogy amikor kétségek vesznek körül minket, legyen védelmünk és segítségünk. Hiszen a hitnek éppen az a tulajdonsága, hogy a nemlátottakról való meggyőződés, és a reménylett dolgok várása, azaz ami nincs meg, de aminek lennie kell, abban bizakodik, nem a van-t nézi, hanem a kellőt, nem a meglévővel törődik, hanem a helyessel, az igazzal, az ideálissal. Pál apostol számtalanszor volt a legsúlyosabb körülmények között, de akkor nem a körülmények kötötték le, hanem Istenbe vetett hite, amely minden nehéz körülmény ellenére is szilárdan tartotta az Istennel való bizodalmas kapcsolatot. Nem az volt néki a fontos, hogy vele pillanatnyilag mi történik, hanem az, hogy az ügy, amelyért él, diadalra jusson. Azért volt paizs számára a hit, mert nem magára terelte a figyelmét, hanem az evangélium ügyére. Ha ő vértanuhalált is halt, ha egyénileg nem sikerült is úgy minden, ahogy gondolta, az evangélium ügye diadalmasan győzött és néki elég volt ez a győzelem. A hit paizsa megvédte őt minden egyéni kétségbeeséstől.

Kedves testvérem, számodra azért mondhatatlanul drága a hit paizsa, mert átsegít a nehéz napokon, védő szárnya bevon téged az idők rettentéseitől, s figyelmedet elfordítja magadtól, oda felfelé, az élő Isten felé, akinek rendületlenül kezében vagyunk, akár éljünk, akár haljunk, mert mindenképen az Úréi vagyunk. Megtanít arra, hogy ne a magunk egyéni baját tartsuk a legfontosabbnak, hanem annak az ügynek a dolgát, amelyért élünk, tehát keresztyénségünket és magyar hazánkat. A hit paizsa véd meg minket a kétségbeeséstől, mert tekintetünket odafordítja affelé az Isten felé, aki magyarságunkat ezer éven át megtartotta minden veszedelmes, vérzivataros és próbás időben is.

Vegyétek fel „a Léleknek kardját, mely az Isten beszéde". Éppen ezekben a napokban van szükségünk erre a lélekkardra, a Szentírásra. Nélküle eltikkadnánk az élet országútján, vele azonban bátran felvehetjük

a harcot minden bajjal és kísértéssel. Ha áhítattal, hittel és imádkozva nyúlunk a Bibliához, lelki táplálékot fog nyujtani nékünk, előbbre jutunk a megszentelt élet útján és szinte vérünkké válik a Biblia isteni gondolkodásmódja és életszemlélete. A belőle fakadó csodálatos világ Isten közelébe vonz minket s ott lerakhatjuk életünk minden terhét, aggodalmát és baját. Lélekkarddá lesz a Szentírás, mert ezzel a fegyverrel verhetjük vissza mindazt a kísértést, ami hitünket és ezzel együtt egész életünket támadná és aláásná.

Kedves testvérem, most, amikor minden kétséget kizáróan komoly és súlyos napok előtt állunk, vedd át az Isten nyujtotta fegyvereket. Ezután nem lesz elég úgy élned, mint eddig, mert a próbás napokhoz erős hit kell. Isten íme maga gondoskodik felvértezésedről, nyujtja az igazság mellvasát, a békesség evangéliumának készségét, a hitnek paizsát és a Léleknek kardját. Aki pedig nem veszi át a fegyvert, azt a mi emberviláqunkban is gyávának szoktuk nevezni, aki pedig átveszi a fegyvert és azután eldobja magától, azt árulónak szoktuk hívni. Isten igéje most fegyverbe szólít minket, meg akarja acélozni hitünket és lelkünket, fogadjuk el azért a felénk nyujtott fegyvereket és életharcunkat harcoljuk meg úgy, akár a frontokon, akár a bombázott városok mentési munkáiban, akár otthoni hadimunkában, akár a családi tűzhelynél, akármelyik hivatásban, mint a Jézus Krisztus jó vitézei. Mert vannak ennek a lelki harcnak is hősei és győztesei, akik, mint Pál apostol, életük alkonyán elmondhatják tiszta lelkiismerettel: „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam. Végezetre eltétetett nékem az igazság koronája, melyet megád nékem az Úr ama napon az igaz Bíró. Nemcsak nékem, hanem mindazoknak is, akik vágyva várják az ő megjelenését."

Azért, testvérem, szereld fel magad Isten minden fegyverével és légy vele hű mindhalálig, hogy az Úr néked adja az életnek koronáját! Ámen.

Dr. Ottlyk Ernő.

Győzelem a világ felett.

I. János 5, 4.

János apostolnak ez a kijelentése, amelyik a felolvasott igében előttünk áll, nagyon merésznek és szinte túlzónak látszik, ha a keresztyénségnek a világban való mai helyzetére gondolunk és ha a győzelem fogalmát a világ gondolkodása szerint képzeljük el magunknak.

Ha a keresztyénségnek a világban való helyzetére gondolunk, akkor azt kell mondanunk, hogy az inkább vereségesnek, mint győzelmesnek látszik. Külsőleg egyre jobban háttérbe szorulnak a keresztyén egyházak. Az államra gyakorolt befolyásuk több országban, ahol korábban ez a befolyás igen nagy volt, szinte semmivé zsugorodott össze, sőt azt is mondhatjuk, hogy látszat szerint egyik-másik országban teljesen megsemmisült.

Ha a győzelmet világi fogalmak szerint képzeljük el, akkor mindenről lehet beszélni, csak arról nem, hogy a mi hitünk legyőzte a világot. A mi hitünk előtt nem hódolt meg ez a világ, hanem ellenkezőleg éppen napjainkban folytatja ellene ismét a legnagyobb hevességgel a harcot és felszínesen nézve a dolgokat egészen úgy látszik, hogy ebben a harcban a győzelem a világ oldalára fordul.

Hogy János apostol kijelentésének igazságát az Istentől született ember hitének a világ felett aratott győzelméről belássuk, ahhoz szükséges, hogy a győzelemről a Biblia fogalmai szerint gondolkodjunk és elsősorban azt tartsuk szem előtt, hogy János apostol kijelentésében éppen a hitnek a győzelméről van szó. A hitről pedig azt mondja a Zsidókhoz írt levélnek a szerzője, hogy „a hit pedig a reménylett dolgoknak valósága és a nem látott dolgokról való meggyőződés". Így tehát a hitnek a győzelme sem testi szemmel külsőleg látható valami, hanem elrejtett dolog. Keresztyén hitünk szerint Isten az ő ajándékait az ellentétes dolgok látszata alá rejti. Így rejti például Isten az ő szeretetét haragja alá és ezért énekelhetjük: „Azt bünteti, ki szeret, máskép Ő nem is tehet!" Így rejti el tehát Isten a győzelmet is vereség alá. Jézus a kereszten látszólag vereséget szenvedett ellenségei részéről, a valóságban pedig ott aratott teljes diadalt a világ és annak fejedelme, a sátán felett.

Hogy megérthessük, miben áll az Isten kegyelme által újjászületett embernek a győzelme a világ felett, ahhoz végig kell gondolnunk, hogy milyen módon akar bennünket a világ és annak fejedelme hatalmában tartani. Gondoljuk meg, hogy ez a világ milyen óriási vonzóerőt tud gyakorolni az emberek tömegeire a maga látszólagos fényével, dicsőségével, és hatalmával, hogyan veszi le az embereket a lábukról hazug ígéreteivel és csábításával. Milyen szédítő tömege él az embereknek úgy, hogy komolyan nem is mer gondolni a világgal való szembefordulásra, mert azt gondolják, hogy teljességgel lehetetlen másképpen, mint a világ szerint élni.

A hitnek a győzelme mármost éppen abban áll, hogy mi hit által kitudjuk szakítani magunkat a világ bűvköréből, a világ csalárd szépségének és hatalmának igézete alól, továbbá hogy a világ nem képes megrémíteni semmiféle fenyegetésével. Ha valaki megpróbál igazán komolyan keresztyén életet élni, ha elszánja magát valaki Jézus határozott követésére, akkor tapasztalja meg, hogy milyen emberfeletti erővel igyekszik a világ visszatartani. Emberi erővel a világ vonzóerejéből kiszakítani magunkat és Istenhez igazán felemelkedni éppen olyan lehetetlen vállalkozás, mint testi erővel a földről a napba ugrani. Az az erő, amellyel a föld az embert magához visszavonja, semmi sem ahhoz az erőhöz képest, amelylyel ez a világ húzza magához vissza a szerencsétlen embert, aki a saját erejével szeretne tőle elszakadni.

Hit által azonban legyőzhetjük ezt az irtózatos vonzóerőt. A hívő embert nem tudja lebilincselni többé ennek a világnak a szépsége, mert nagyobb szépséget talál Jézusban. Hiába kínálgatja gyönyöreit már ez a világ az olyan ember felé, aki a Krisztussal való közösségre eljutva, a menny gyönyörűségének az ízét kóstolhatta meg. Hiába mutogatja félelmetes erejét ez a világ annak az embernek, aki megtapasztalta Jézus vérének bűnt legyőző erejét. Mit érdekel bennünket ennek a világnak a hatalma, amikor sokkal nagyobb hatalom munkálkodik az életünkben és ez a hatalom szét tudta tépni a bűnnek a láncait, amelynek a széttépéséhez erőt ebben a világban sehol sem találhattunk. Hiába próbálja fenyegetni Isten gyermekeit ez a világ üldözésekel és a nyomorgatásnak legkülönfélébb formáival, mert sem nyomorúság, sem szorongattatás, sem üldözés, sem éhség, sem meztelenség, sem veszedelem, sem fegyver, nem rémítheti meg őket, amint Pál apostol ír erről a Római levél 8. részében, hiszen el-

vehetetlen kincsük van Jézusban, hanem inkább boldogan énekük Lutherrel:

Kincsünk, életünk,
Nőnk és gyermekünk
Mind elvehetik,
Mit ér ez őnekik!
Mienk a menny örökre.

Ezt a győzelmet természetesen nem lehet akármilyen hittel kivívni, hanem csak a mi hitünkkel, amelyik a megfeszített és feltámadott Jézus Krisztusra irányul. Csak az Ő szeretete tud olyan erősen magához láncolni bennünket, hogy ennek a világnak semmiféle ígérgetése nem képes többé elcsábítani és semmiféle fenyegetése sem képes többé elszakítani Tőle. Mert a vérét ontotta bűneinkért, azért lett Ő az életünknél is drágább számunkra! Emberi hittel nem sokra mennénk a világgal való küzdelemben, de az a hit, melyet Isten Szentlelke ébreszt az újjászületéskor szívünkben Jézus iránt, győzelemre segít.

Világos, hogy ennek a győzelemnek a kivívásához éppen arra van szükség életünkben, amit ez a világ vereségnek és kudarcnak lát, tehát szenvedésre és keresztre. Minél jobban támad a világ, minél súlyosabb kereszttel nyomorgatja Isten gyermekeit, annál tündöklőbb fénnyel ragyog a Krisztusban való hitnek a győzelme. Ha mindent elvesz tőlünk ez a világ, akkor lehetséges megmutatnunk, hogy a szívünket mégsem tudja magához fordítani, hogy a mi szívünk Jézuson csüngg életben és halálban egyaránt.

Van-e ilyen győzelmes keresztyén életed? Tudod-e János apostollal mondani, hogy az a győzedelem, ami legyőzte a világot, ami hitünk?

Ébredj bűneidnek tudatára és lásd meg, hogy erőtelenségedben és hitetlenségedben nem kereshetsz máshol menedéket, mint a Golgotha keresztjénél, ahol Isten Bárányának a vére omlott éretted is! Ragadd meg hittel, hogy éppen azért omlott e a vér a kereszten, mert te olyan nagyon nyomorult és gyenge vagy, és meg fogod tapasztalni, hogy ez a vér néked is elég erőt ad a győzelemre. Engedd, hogy szívedet magához láncolja Jézus szeretete és te is teljes bizonyossággal tudod majd mondani Pál apostollal „hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem következendők, sem magasság, sem mélység, sem semmi más teremtmény nem szakaszthat el minket az Isten szerelmétől, mely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban". Ámen.

Túrmezei János.

Kövess engem!

Lk. 9, 57—62.

„Hajóikat a szárazra vonván, mindenüket elhagyván, követék őt." Milyen rövid s egyszerű beszámoló ez arról, amit Péter és társai tettek. Pedig nagy dolog volt. A legnagyobb, ami történhetik egy emberrel itt a földi életben. Jézust követték. Ott voltak ettől kezdve mindenütt: a tengeren, Jeruzsálemben, a Gecsemánén. Jézuson nyugodott meg a tekintetük. Őrá néztek kísértések között, kétségekben vergődve, bűntől megterhelten, tanácstalanságban és életüknek a végső nagy harcában. Hogy ki nekik

Jézus — néha nagyon érezték. „Kihez mennénk, Uram, örökéletnek beszéde van Tenálad?" — mondották egyszer. Hogy még jobban megtudják, egy időre el is kellett veszíteniük. S attól kezdve, hogy újra visszakapták, nem volt nékik drágább Nála.

Milyen jó volna életünk tanácstalanságában és sötétségében nekünk is követni egy biztos vezetőt! Kinek ne volna szüksége arra a Jézusra, aki néhány szavával így oda tudta magához kapcsolni ezeket az embereket? Azért járt előttünk, hogy kövessük! Él, tehát követhetjük is. Ma is azon van, hogy magához vonjon. Ma is keres olyanokat, akik az emberhalászat szolgálatába lépnek. Hisz olyan mélyről kell kivonni a hálót s oly nehéz ez! Ha eddig nem követtük, bennünk a hiba!

Azok mellett, akik követték — sok e világi kapcsolatot elszakítva követték egyetlen szavára — voltak olyanok, akik nem tudták követni. Ahogy azokból az esetekből, amikor Jézusnak egyetlen szava elég volt a teljes életfordulathoz, megismerjük Őt az Ő nagyságában, úgy ezekből az esetekből, amikor egy embernek az önátadása kevés volt ahhoz, hogy Jézus az illetőt a magáénak tarthassa, megismerjük önmagunkat és a saját kudarcainkat.

I. A lelkes ajánlkozó. Szemeiben az elragadtatás tüze ég. Kész követni Jézust akárhova. Mi hatotta meg így ezt az embert? Hallotta őt szólni, vagy látta cselekedni? Közvetlen személyes ügye volt Jézussal, vagy csak találkozott valakivel, aki Jézusról beszélt neki? Több eset lehetséges. Az evangélista azonban nem tartja fontosnak, hogy erről részletesen szóljon. Emberi dolgok lehetnek ezek, az írás pedig az emberiekről az isteniek felé fordítja a tekintetet. Mit mond Jézus? Abból, amit mond, nyilvánvaló, hogy mennyire emberinek s épp ezért mennyire megbízhatatlannak tartja ezt a lelkesedést. Úgy jár el itt is, mint hasonlókkal másutt. (Gazdag ifjú, Nikodémus, egy asszony, aki meghatottan mondja: „Boldog méh az...".) Egy határozott követeléssel, vagy egy kemény igével kényszeríti az embert állásfoglalásra. Tudni akarja, hogy mennyi benne a kész odaadás és mennyi a múló hangulat. Ő nem épít hangulatokra. Ellágyulásában rövidlátó az ember. Sokszor kihasználja ezt ellene a Sátán. Jézus azonban nem úgy akar becsalni minket az ő országába, hogy múló kedvet ébreszt bennünk ahhoz s ha már a hatalmában vagyunk, onnan úgy se menekülhetünk. Hogy az övéi lehessünk s azoknak megmaradhassunk, ahhoz nyitott szemmel bekövetkező és napról-napra megújuló döntés kell. Ezért beszél Jézus az embert csalogató és elvakító ragyogás helyett, itt az ő követésével együttjáró keresztről. Lelkesült hangoskodókból és hevülőkből kerülnek ki mindig az árulók. Akik a világ szerint jönnek hozzá, azok csalódottan elmennek, de akiket — ahogy ő maga mondotta — az Atya von hozzá, azok megmaradnak. Ő elmondhatta az övéiről: „Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket. A megtérést nem pótolja múló hangulat s bizonyos a világ szemében is tetszetős dolgokon támadt fellelkesülés. Ez megütközik a kereszt botrányán! A lelkes ajánlkozónak Jézus válasza ez: aki újonnan nem születik, nem láthatja meg Isten országát!

II. A halogató. Vannak emberek, akiket mérsékelni, vannak, kiket sürgetni kell. Vannak, akiket meggondolt állásfoglalásra kell inteni, vannak, akikre rá kell parancsolni, mert a szakadatlan tépelődésben és mérlegelésben tehetetlenek. Ilyen tétovázó állapotba hangzott bele ez a szó:

„kövess engem". Nagy áldás, amikor valaki kétségeink között, tehetetlen tétovázásunkban tud határozott lenni s az illető olyan, akiben mi hihetünk is.

Ez az ember azonban, bár néki erre a jézusi határozottságra volt szüksége, mégse tudott talpraállani, mert kevés volt hozzá a hite. A halogatás nagymestere, a Sátán túlságosan a hatalmában tartotta. S az ilyen mindig talál kellő okot a halogatásra.

Az evangélista ismét nem szól az esemény emberi oldaláról részletesen. Élt-e még az apa, akinek eltemetését az ő előbbrevaló kötelességeként említette, vagy már kiterítve feküdt — nincs arról szó. Senki se élt a földön, akinek annyi érzéke lett volna a fiúi kötelesség iránt, mint Jézusnak. Hogy lefedte a leplet arról a farizeusi álnokságról, amely az álkegyesség szövevényes útjain akart kibujni a fiúnak a szülővel szemben fennálló eltartási kötelezettsége alól. Mutatott-e gyengédebb szeretetet felnőtt férfi anyja iránt, annál, aminek tanuja lehetett Mária a kereszt alatt? De ha ezen múlik, hogy valaki Jézusé lesz-e vagy elszakad tőle, a teendő nem lehet kétséges. A legelemibb teendőnél is van egy még elemibb, a legsürgősebb feladatnál is van egy még sürgősebb, halálosan komoly életkérdéseink közül is kiemelkedik egy messze a többi fölé: meghallani és követni Jézusnak ránk, a mi életünkre és szolgálatunkra vonatkozó királyi igényét. Ő még az emberi kegyeletnél és a szüleinknél is több joggal rendelkezik velünk. Ez a sokszor tekintetbe nem vett tény az igazság döbbenetes egyoldalúságával, de annál kikerülhetetlenebbül mered elénk ebből az igéből. Bárcsak ne engedne el bennünket, amíg meg nem láttuk, hogy nem is jelentős dolgok mennyire előbbre valók és sürgősebbek nekünk az egy szükségesnél! Bárcsak meglátnánk az ördög legveszedelmesebb mesterkedését abban, hogy a végleges döntést halogattatja velünk! Pedig itt nem halálról, hanem életről van szó.

Ebben a világban sokan szolgálják a halált. Őt szolgálják Istentől kapott tehetségeikkel. Egyre nagyobb lesz általuk a birodalma. Soknak az élet szakadatlan temetés. Temetnek kétségbeesetten: fiatalságot, erőt, örömöket, reményeket, vágyakat. Nő a temető, terjeszkedik a halál, fogy az élet! Neked nem kell a halál gyászszertartását végezni, te az élet munkása és követe lehetsz, ebben a halálraítélt világban. Azért: hadd temessék el a halottak a halottaikat: „te pedig elmenvén, hirdesd Isten országát!" Ne halogass, menj által — még ha a tiednek a koporsója mellől teszed is — a halálból az életbe!

III. A megosztott szívű. Ehhez azonban egész szív kell. Illés parancsa ma is időszerű: „meddig sántikáltok kétfelé?" Igazi urat csak egész szívvel lehet szolgálni. Isten nem tűr maga mellett bálványokat, még akkor se, ha a bálvány a házadban valók közül kerül ki. Aki valakit követ, csak úgy követheti, ha szüntelenül rajta tartja a szemét. Ahhoz, hogy a világ szavára, hogy az esetleg hozzánk közelálló, de nem velünk haladó emberekre figyelhessünk, le kell vennünk a szemünket az előttünk járóról. Micsoda szántás lesz az, ha valaki ekeszarvára vetett kézzel hátrafelé tekint? Isten felszabadított minket az alól, hogy hátrafelé kelljen tekintenünk, mikor elvette a mi bűneinket, amelyeknek vádjától bizony e nélkül nem tudtunk volna szabadulni. Azért most már ez legyen az elvünk: „Célegyenest előre!" Csak fél szívvel követte az Isten parancsát a Lót felesége, a szíve másik

felével ott volt Sodomában s így az ottaniakkal közös sorsa, veszte lett. Rád nincs joga többé bűnnek, Sátánnak, teljes szívvel lehetsz Megváltódé! Ha ezután is hátrafelé tekintenél, ne csodáld majd, ha Jézus alkalmatlannak minősít!

Egyre folyik a nagy sorozás. Jézusnak harcosok kellenek az ő Sátánnal folytatott nagy háborújába. Nem olyanok, akik elismeréssel beszélnek Róla az ő „elveiről", szinte fölényes leereszkedéssel, nem olyanok, akik csodálják Őt s az Ő nagyságát, hisz ellenfél is csodálhatja ellenfelét, hanem követőkre. Nem mindenki alkalmas. A leglelkesebb ajánlkozó is lehet alkalmatlan. Alkalmas az, aki hinni tud, nem magában, hanem az ő Urában és erre a hitére fel tudja tenni az egész életét, mint Péter és társai, akik „elhagyván mindenüket, követték őt". **Szabó Lajos.**

Reformáció ünnepe.

Hitből élni.

Róm. 1, 17. — (Vázlat.)

Luthert és a reformációt többféle szempontból lehet értékelni, Isten igéjének a szempontjából azonban a legfőbb értéke az, hogy megmentette és újból szabaddá tette a Szentírást és abban különösen a Jézus Krisztus keresztjéről szóló evangéliumot. Ez az a valóság, amiből a keresztyén ember él. Ez az evangélium és ebben a megfeszített Krisztusban való hit a mi életelemünk! Ebből a *Krisztus-hitből* élni annyit jelent, hogy igaznak és „ámen"-nek ismerem el az ige minden rólam szóló ítéletét s bűnös életem megváltását, újemberem megszületését Tőle várom és könyörgöm. Krisztus-hitből élni annyit jelent, hogy odaadom magam az ő akaratának s minden életviszonyomban egyedül az ő követelését tartom szentnek. Krisztus-hitből élni annyit jelent, mint az ő útján járni, hozzá tartozni és vele élni. A reformáció által felszabadított Isten igéje minden üzenetében azt akarja velünk elérni, hogy a Jézus Krisztusban való hitből éljünk!

Ugyan mi másból élhetnél! A magad erejében bíznál? Vagy másokra akarnál támaszkodni? Az ige fényében lásd meg minden emberinek a tehetetlenségét és fogadd el a reformáció ajándékát: a Krisztus-hitről szóló igehirdetést. Becsüld meg ezt, mert annyi küzdelem, áldozatos erőfeszítés és vértanu-vér hullott már ezért a történelem folyamán. Isten semmit sem tartott drágának, csakhogy fennmaradhasson a Krisztusról szóló tiszta ige. Isten ezt az igét adja néked mostani nehéz időkben is. Élj vele! Élj az Isten-ajándékozta Krisztus-hitből, mert „az igaz ember hitből él!"

Dr. Ottlyk Ernő.

Október 6.*)

II. Kor. 7, 10.

Nemzeti ünnepen mindig a szekularizmus veszedelme kísért. Okt. 6-án ez sokkal jobban fennforog, mert az „aradi golgotával" kapcsolatos közhelyek ellen nemcsak, hogy nem védekeztünk az evangéliummal, hanem át is vettük. Dogmatikus tisztánlátás őriz csak meg attól, hogy prédikációnk ne

*) Kidolgozott prédikáció a szeptemberi számban.

legyen ponyvaíró vezércikk. Ne akarjunk az ujságírókkal versenyre kelni, hanem fogjuk meg a dolog nehezebbik részét és merjünk Igét hirdetni. Ez csak akkor sikerül, ha az alkalmat nem emeljük az Ige fölé. Igénkhez meg kell jegyezni, hogy a szóban forgó szomorúságot Pál maga okozta a korinthusiaknak egy levéllel. Nem mintha bánatot, hanem megtérést szeretett volna vele előidézni. Október 6-án minden okunk meg van rá, hogy szomorúsággal — nem romantikus ellágyulással! — gondoljunk az 1849-iki sötét napokra. Nem az első és nem az utolsó mélypontja történelmünknek. Mohács és Trianon között áll. Igénk arra buzdít, hogy Isten szerint való szomorúsággal álljunk meg nemzeti mivoltunk előtt. Az Isten szerinti szomorúság: bűnbánat. A bűnbánat nem kívül, hanem belül keresi a bűn okát. Igaz, hogy 1849-et, 1526-ot súlyos külső nyomások alatt szenvedtük el, de igaz az is, hogy magyar bűnök miatt is nyögnünk kellett keserű sorsunkat. Nem lennénk keresztyének, ha ezt csak a multról állapitanánk meg. Ma is vannak olyan magyar bűnök, amit mindenki lát, ostoroz és amit mégse tudunk levetkőzni. Bűnbánat nélkül lehetetlen megtisztulni. A nemzeti gyász napja legyen a magyar bűnbánat napja, mert csak ez biztositja megmaradásunkat. Tartsunk Isten szerint való szomorúsággal bűnbánatot, vizsgáljuk felül, hogy magyarságunkban mennyire vagyunk keresztyének. Az igazi bűnbánatra Isten mindig Ez. 18, 23-al felel. Ő nem akarja a bűnös magyarságnak a halálát, hanem, hogy megtérjen és éljen. Ezért engedte meg, hogy keresztyénekké lehessünk, hogy elfogadhassuk a reformációt. A bűnbánat azonban nem lehet „tömegmunka". A nemzetnek egyedeiben kell megtérni, mert az én vétkem: magyar vétek. Az ilyen bűnbánattartás után a megtérés megbánhatatlan útja nyílik meg. Vezéreljen erre Isten.

Deák Ödön.

Meditációk Szentháromság utáni vasárnapokon.

1. **Imitatio Christi. Fil. 2, 5—11.** Gondokkal és bajokkal teli életünk során úgy lep meg minket ez az ige, mint a robotos munkába belemerült tanítványokat Jézus hívása: „Jer, és kövess engem!" Ma Pál apostol szólít meg minket: „Az az indulat legyen bennetek, mint volt a Krisztus Jézusban." Kövesd őt! Menjetek utána úgy, mint Pásztor után a nyáj. Nem arról van szó, hogy olyanok legyünk, mint ő, mert a gyertya hasztalan igyekszik emészteni magát, hogy fényben és hőben utolérje a Napot, hanem arról van szó, hogy életünket odaengedjük az ő akaratának uralma alá. A Mester pedig tulajdon vére és halála által hirdeti nékünk, hogy tanítványait milyennek akarja látni. Ő, aki „Istennek formájában vala", annyira megalázta magát, hogy emberré lett, megalázta, lealacsonyította magát „a keresztfának haláláig". Ez a keresztre feszített Krisztus hív minket, hogy amint ő nem magáénak tekintette az életét, hanem Isten tulajdonának, úgy mi se úgy éljünk, mint akik a magunk gazdái vagyunk, hanem úgy, mint akik szolgálatra kaptuk életünket, mint akik Istennek élünk! A valódi „imitatio Christi" ezen a ponton valósul meg, a másoknak szolgáló életben jelenül meg valami a megfeszített Krisztusból, a bűn által összetört Istenkép e ponton csillámlik fel az emberarcon, a tanítvány ebben követi a Mestert! Ezek szerint: minden élet annyit ér, amennyi abban az Istennek s ezen keresztül a másoknak való szolgálat. Kedves testvérem, tele van a te életed is szeretetszolgálati alkalmakkal. Van

könny, amit Isten veled akar letöröltetni s van szomorú szív, amelyet Isten veled akar megvigasztalni. Jézus Krisztus megszólít: „Jer és kövess engem!" Pál apostol int: „Az az indulat legyen bennetek, mely volt a Krisztus Jézusban is" Boldog, aki teljes odaszánással feleli: „Igen Uram, követlek téged!"

2. **Félelem. Ésaiás 43, 1b, Fil. 2, 12b és Luk. 12, 4—5.** A legnagyobb hatású ösztön, az életösztön ébreszti fel bennünk a félelem nyugtalanságát, hogy ezzel a nyugtalansággal felriassza és mozgósítsa az ember minden erejét. Ma ott vibrál lelkünkben a félelem, mint jövőnk, reményünk, vagyonunk, összekuporgatott holmink, puszta életünk féltése. Ebben a lelki helyzetben szólít meg minket Isten igéje: „Ne félj!" Ne félj, mert Isten tulajdona vagy. Ugyanolyan drága vagy néki, mint amennyire néked drága mindaz, ami a tulajdonod s amint te vigyázol a magadéra és féltve óvod azt, mennyivel inkább védi és oltalmazza Isten azt, akire vonatkozik megmentő cselekedete: a megváltás és aki felé ezzel a forró atyai szeretettel fordul: „Enyém vagy." Sok mindent elveszthet egy ember és sok mindenből kieshet, Isten éppen ezzel a mulandósággal szemben készítette el atyai szeretetének puha meleg fészkét, mint olyan egyetlen és biztos várat, melyből senki sem ragadhat ki téged. Ennek a tudatnak a boldog birtokában kiáltott fel a zsoltáríró: „A seregek Ura velünk van!"

Ezzel a bátorítással szemben áll az ige megrettentése: „Félelemmel és rettegéssel vigyétek véghez a ti üdvösségteket." Szinte az a figyelmeztetés megy itt végbe, mint amikor veszélyes területen járva elhangzik az óvatosságra és elővigyázatosságra történő felszólítás. Jól gondoljuk meg, hogy az üdvösségben Istenhez kerülésünk ügyéről van szó, ez pedig a megítéltetés veszélyét hozza magával, azzal a következménnyel, hogy az egész, a teljes, az örökélet veszhet el számunkra. Hogy ennek az elvesztése mit jelent, nem tudjuk, csak Jézus ajkáról lehet valami fogalmunk róla, mikor azt mondja, hogy mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de elveszti az örökéletre jutás lehetőségét. Az igazi félelem Isten igéje szerint egyedül az istenfélelem és az igazi rettegés ennek az igazi és teljes életnek az elvesztéséért való aggódás!

A „Ne félj"-nek és a „Félj"-nek a kettős parancsa feloldódik Jézus szavában: „Ne féljetek azoktól, akik a testet ölik meg és azután többet nem árthatnak, hanem attól féljetek, akinek arra is hatalma van, hogy a gyehennára vessen." A félelem órájában élő testvérem, most válik el, hogy midet félted igazán: a világ bűvkörébe eső dolgaidat-e? vagy az üdvösségedet? Mi van a szívedben: embertől való félelem, vagy istenfélelem? „Ahol van a kincsetek, ott van a ti szívetek!" A te kincsed hol van?

3. **Az örök ige. Máté 24, 35.** Sokan féltik ma a keresztyénséget s ezzel együtt Isten igéjét is. Aggodalommal állapítják meg, hogy az idők szele nem kedvez neki. A modern embert sokkal jobban lekötik a természet dolgai, a közösségi élet világraszóló problémái, semhogy időszerű legyen a keresztyénség, sőt Isten igéje mondanivalója. Ez a beállítás szinte az embert teszi Istenné és az Istent emberré, hiszen ez az aggodalom a jellemzője: mi lesz Istennel ha az ember el talál fordulni tőle s nem lesz szüksége rá?! Istennek ezzel a megsajnálásával szemben igénk élesen mutat rá az emberi mulandóságra, sőt az alattunk szilárdnak hitt Föld mulandóságára való utalásával kihúz alólunk minden talajt, ahol „a tagadás lábát

megvetheti". Isten örökkévalóságával azonos igéjének érvényessége és minden földi változás fölötti diadalmas uralma. Amint igéje örök, úgy gondoskodik igéjének hirdetéséről is, azaz élő és szívig ható „viva vox"-szá tételéről. Erről tanuskodik az egész egyháztörténelem. Amikor az igeszolgálatból kidől az egyik, nyomban új sarjad helyébe, de az evangélium változatlanul hirdettetik tovább s megnemszűnő folyam a bizonyságtevők, igehirdetők folyama. Nagy háborúk, új korszakok, világnézeti változások jöttek, de Jézus Krisztus beszéde semmiképen el nem mult, mert „az ige kőszálként megáll, megszégyenül, aki bántja, velünk az Úr táborba száll, győzelmét ránk bocsátja!"

4. **A hit időszaka. Máté 24, 30—31.** Ma még a hit időszakában élünk. Ma nem látjuk úgy Krisztust, ahogy arról igénk szól a hatalomban megjelenő Emberfiáról. Ma még lehet Isten hívását el nem fogadni. Ma még lehet hitetlen és megkeményedett szívvel élni. Mert ma még Isten nem veszi igénybe hatalmának a jeleit. Ma még hívogató szeretettel fordul hozzánk és vár minket. Minden nap új alkalmat készít számunkra, hogy akarata alá megtérjünk és néki engedelmeskedjünk.

Azonban nem lesz mindig így. Amikor Krisztus megjelenik hatalomban és dicsőségben, akkor már nem lehet hinni, mert „a hit a nemlátottakról való meggyőződés", akkor már csak látni és tudni lehet, akkor már az ördögök is kiáltanak: „Uram, Uram!" Akkor már nem lehet nemengedelmeskedni és kételkedni, akkor már „kényszerít maga elé mindeneket" tekintet nélkül arra, hogy akarnak-e színe elé kerülni és hozzá menni, vagy nem, akkor egybegyüjtik a választottakat „a négy szelek felől, az ég egyik végétől a másikig".

Azért testvéreim, „vegyetek, amíg ajtótok előtt áll a vásár, takarjatok, míg süt a nap és jó idő van" (Luther), éljetek Isten kegyelmével, amíg lehet! Addig, amíg hívogatva szólít meg minket! Addig, amíg tart a hit időszaka!

Dr. Ottlyk Ernő.

Bölcsőtől a koporsóig.

Esketési beszédvázlatok.

Az Úrnak való szolgálat. Józsué 24, 15. Emberi önzésünk hajlamos arra, hogy a házasságot is befogja a maga igájába s megteremtse az egyéni érdekek kielégítésére alkalmas lehetőséget. Isten igéje az egyéni önzéssel szemben szolgálatot vár. A felolvasott igében Józsué odaszánja magát Istennek: „Én és az én házam, az Úrnak szolgálunk!" Boldog az a házasság, amelyik ezzel az odaszánással indul el! Az Istennek szolgáló élet útján elsősorban az „én"-nek kell elindulnia, a keresztyén embernek, — néked. Néked kell döntened önmagad önzésének és az Istennek szolgálás vagy-vagyja között. Ha magadnak akarsz szolgálni, akkor addig megtalálod a házassági számításodat, míg előnyödre és javadra válik a házasság összmérlege és számadása, de szükségképen összeomlik házasságod, amint nem elégíti ki önzésedet s arról lesz szó, hogy néked kellene adnod, anélkül, hogy cserébe: kapnál. Az Istennek való szolgálatra épített házasság csak akkor omlik össze, ha megszűnsz az Úrnak szolgálni, ha

ilyen önellenmondásba kerül életed, odaszánásoddal. Ha azonban ebbe a szolgálatba lépsz, a külső körülmények, öröm, vagy bánat nemfontossá mosódnak el s egyedül a hűség, az Úr melletti kitartás és a szolgálatban való rendithetetlen megállás lesz a fontos. Az Úrnak odaszánt „én", házanépének kovásza a szolgálat útjára való lépésben. Az Úrban függ össze az „én" és a háza. Az Úrban lesz templommá a keresztyén családi élet helye s életfolytatása az Úrban lesz istentiszteletté, Luther szerint pedig így lesz az apa családja papjává s az anya családja papnéjává.

A tiszta szív. Máté 5, 8. A keresztyén ember a tiszta életre elhivott ember. A tiszta szív nemcsak a házasság előtt állók felé hangzó követelmény, hanem osztatlanul, — tehát a házasságban élőkre is érvényesen — megnyilvánuló akaratkijelentése Istennek. Tisztává egyedül Isten tehet minket, magunktól sohasem lehetünk tiszták. A mi útunk nem más, mint a zsoltáríróval való könyörgés: „Tiszta szívet teremts bennem óh Isten és az erős lelket újitsd meg bennem." Az Isten színe elé állított házasság a keresztyén házasság, csak ez lehet tiszta, azaz Isten akarata szerinti. Ha ezt keresitek, Jézus jár előttetek, kövessétek őt, mint pásztort a nyáj tagjai, ő hozza Isten akaratát számotokra, az ő jelenléte tisztítja meg házasságotokat és szíveteket. A tiszta szívért való könyörgés olyan mérték, amelynek fényében nem állhat meg semmiféle rossz gondolat, sötét indulat, szeretetlenség, vagy nemtelen szándék. Jézus akarata szerint való lelkülettel, tiszta szívvel áldjon meg benneteket és házasságotokat Isten!

Isten ajándéka. Róm. 8, 28. Mindent, amit kapunk, Isten kezéből veszünk, úgy fogadjátok egymást, mint Isten ajándékát. Azzal a szilárd hittel, hogy akik Isten naponként megújuló s különösen Jézus Krisztus keresztjében kinyilvánított szeretetét megtapasztalták s akikben ez a szeretet Isten iránt való mélységes hálát, hitet s ezzel viszontszeretetet vált ki, azok mindenben Isten féltőn szerető és üdvösségünk javát munkáló cselekvését pillantják meg. A „tudjuk" ezt a hitet fejezi ki s erről a hitről lesz bizonyságtevéssé. „Akik Istent szeretik" azok, akik hittel elfogadják Istennek Krisztusban felénk áradó szeretetét. Ezeknek a hívőknek „minden javukra van" s üdvösségüket munkálja, mert mindent Istentől nyernek, a házasságot is. Fogadjátok azért egymást úgy, mint Isten emberajándékát, azt a Másikat, aki nem egyébért hivatott, mint azért, hogy üdvösséged javára szolgáljon. Áldjon meg Isten titeket olyan házassággal, amely valóban hitetek és keresztyén életetek javát munkálja! Úgy becsüljétek egymást és az Úr színe előtt kötött frigyet, mint amely Isten ajándéka, tehát tiszteletet és hálát érdemlő kegyelem!

Dr. Ottlyk Ernő.

EVANGÉLIKUS KIS ÉNEKESKÖNYV.

Iskolai használatra. Ötödik kiadás. (20—25.000 példány.) Tartalmazza a tantervben előírt énekeket. Hitoktatási segédkönyvül engedélyezve. Ára 40 fillér. Megrendelhető Ruttkay-Miklian Géza lelkésznél, Gyón, Pest m. Csekkszámla száma: 40.072.

az ölében hordta ki az álomból felriadt, tehetetlen fiúkat. Mind kint volt már, de ő még egyszer berohant az épületbe, hogy körülnézzen: nem maradt-e mégis benn valaki. S abban a pillanatban rászakadt a tetőzet. A közben kiérkező tűzoltóság fiúkkal együtt kihúzta Szekeres Mihályt azután a romok alól. Már csak egy mondatot tudott mondani, haldokolva: „Vigyázzatok a fiúkra!" Így csak az tud szeretni, aki megérezte az irgalmas Samaritánus kinyujtott kezét. — Éhező honvéd egyedül megy két év előtt a visszavonuláskor állásai felé. Nehéz már az út. Egy romokban heverő orosz falunál már le kell ülnie, hogy utolsó karély kenyerét megegye. Mikor harapni akarja éppen, egy kis vézna orosz gyerek bújik elő a törmelékek közül és sírva nyujtja ki kezét a kenyér felé. A honvéd nézi, nézi s aztán odaadja neki az utolsóját. De eléri az állásokat, mert az irgalmas Samaritánus nemcsak lelki, hanem testi erőt is ad.

Igen! Legyen áldott, hogy már itt van! Hisszük, hogy nem tart már soká a véres út. Ide látszik már a békesség földje, az Isten városa. A hívő ember máris benne élhet Isten- és emberszeretetben, lelki békességben!

Légy áldott irgalmas Samaritánus! **Görög Tibor.**

GONDOLJON KATONÁINKRA!

Ötödik kiadásban most jelentette meg az „ÜZENET" kiadóhivatala

RUTTKAY MIKLIÁN GÉZA
gyóni evangélikus lelkésznek

„ISTEN A MI OLTALMUNK"

címen a frontkatonák részére írt imádságos könyvét. Ára 70 fill.

Szerkesztőséghez beküldött könyvek:

Mackintosh C. H., Elmélkedések Mózes negyedik könyve felett. Fordította: dr. Kádár Imre. Ára 5 P.
Reök Iván, A sebész találkozik Istennel. Ára 9.60 P.
Szücs Ernő. A csoda vigasztalása. Ára 3.50 P.
Spoerri. Miért éppen Jézus Krisztus? Ára 80 fillér.
Reök Iván, A csodálatos gyógyulások és az orvosi tudomány. Ára 40 fillér.
Farkas, Foglyok angyala. (Képek Werde Matild életéből.) Ára 10 P.

(Megrendelhető a *Lelkipásztor* útján, 11.576. sz. csekklapon.)

Szerkesztő postája.

Fabók F., Mezőberény. Egész évi előfizetés 22 P. Eddig csak 10 P érkezett. Hátralékban 12 P-vel és 2.50 P 1943. évi pótlékkal. — *Bulik A., Nagylak*. 7.75 P-s tartozása dec. 31-ig szól. — *Nikodémusz J., Kölcse*. 1943-ra csak kétszer 3 P-t fizetett. Hátralékban tehát még 6 P-vel és a f. évre 10 P-vel.

RÁCS-REICH IMRE
FESTŐMŰVÉSZ
FESTŐIPARMŰVÉSZETI VÁLLALATA
CELLDÖMÖLK
TELEFON: 111.
Templomfestés, festéssel kapcsolatos összes dekorációs munkák és tervek.

BAROSS-NYOMDA:
UZSALY ÉS KONCZ
(Harangszó nyomdája)
GYŐR, Andrássy-út 24. Tel. 7-63.
Felsődunántúl legmodernebb szedő- és nyomógépekkel felszerelt egyik legnagyobb nyomdavállalata. Készít mindenféle nyomdai munkát. Árajánlattal szolgál

Lelkészi és egyházi nyomtatványok
keresztelési-, esketési- és halotti anyakönyvi kivonatok, iktató- és postakönyvek, adókivetési főkönyv, adóív, adóbeszedési napló, nyugta és ellennyugta stb., valamint az összes
irodai és iskolai cikkek
beszerezhetők a
TURUL-NYOMDA
nyomtatványraktárban, könyv-, papír és írószerkereskedésben **Celldömölk.** TELEFON: 55.

Angster József és Fia
orgona- és harmóniumgyár rt.
Postafiók 8. PÉCS. Tel.: 17—14.
Fióküzem: RÁKOSPALOTA, Pázmány-u. 72.
Tel.: Budapest 494—497.
UJ ORGONÁK,
mindennemű javítás, karbantartás. Kitünő harmoniumok.
Méltányos feltételek.
Az ország legrégibb és legnagyobb üzeme.

A »Harangszó«
könyv-, papír- és írószerkereskedése
megnyilt.

Célja, hogy elsősorban a vallásos irodalom termékeivel lássa el evangélikus népünket. Bibliák, Énekeskönyvek, vallásos tárgyú olvasmányok, papír, rajz- és írószerek nagy választékban kaphatók. Bárhol megjelent minden könyvet is szállít.

Címe:

HARANGSZÓ KÖNYV-, PAPÍR- ÉS ÍRÓSZERKERESKEDÉSE, Győr, II., Petőfi-tér 1. sz. Csekkszám: 31.141. Telefon: 17—91. A könyvkereskedést olvasóink pártfogásába és támogatásába ajánljuk!

Baross-nyomda: Uzsaly és Koncz (Harangszó nyomdája) Győr.